Universiteit Antwerpen
Faculteit Ontwerpwetenschappen

Vooronderzoek naar een Augsburgs kunstkabinet

Waardeanalyse en behandelingsplan

Tjabbe Nijs

Universiteit Antwerpen
Faculteit Ontwerpwetenschappen
Opleiding conservatie-restauratie
Academiejaar 2023-2024

Conservatie, Onderzoek en Behandeling 1
Griet Blanckaert
Vooronderzoek
8 januari 2024

Voorwoord - Synthese van het onderzoek

Dit vooronderzoek belicht de stappen die ondernomen zijn om drie behandelingsconcepten te ontwerpen met als doel de conservatie of restauratie van een kunstkabinet uit de collectie van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis (KMKG/MRAH). In wat volgt wordt de basisregistratie van het object besproken, alsook het object, zijn context en materie waarna het onderzoek wordt afgesloten met een waardeanalyse, een voorstel van behandeling en het restauratieverslag.

Inhoudstabel

Inhoudstabel 4

1. Inleiding 6

2. Erfgoedbeheer 7

2.1 Basisregistratie 7

2.2. Registratie van de administratie 9

3. Object en context 10

3.1. Beschrijving van het object 10

3.1.1. Algemene beschrijving 10

3.1.2. Deur 10

3.1.3. Lades 10

3.2. Ontstaansgeschiedenis 11

3.3. Kunsthistorische en/of cultuurhistorische context 11

3.3.1. Kunstkabinetten 11

3.3.2. Augsburg 12

3.3.3. Motieven inlegwerk 12

4. Object en materie 12

4.1. Beschrijving van de originele techniek en materiaal 12

4.1.1. Constructie 12

4.1.2. Materialen 13

4.1.3. Technieken en werktuigsporen 15

4.1.4. Datering 17

4.1.5. Oudere restauratie ingrepen 18

4.2. Conditierapport 19

4.2.1. Algemeen 19

4.2.2. Conditiecontrole 22

4.2.3. Objectvereisten en aanbevelingen 25

4.3. Inventarisatie van de schade en mogelijke conservatie-restauratie ingrepen 26

4.3.1. Materiaalverlies 26

4.3.2. Barsten, breuken en haarbarsten 26

4.3.3. Mechanische schade 27

4.3.4. Deformatie 27

4.3.5. Biologische schade 27

4.3.6. Oude restauratie ingrepen 27

4.3.7. Verkleuring en graffiti 27

5. Besluitvorming en ontwerp 28

5.1. Waardeanalyse en besluitvorming 28

5.1.1. Op de museale weegschaal – waarderingsformulier 28

5.1.2. Kenmerken 29

5.1.2.1. Zeldzaamheid 29
5.1.3. Cultuurhistorisch 29
5.1.4. Gebruik 30
5.1.4. Besluit 30
5.2. Voorstel van behandeling 30
5.2.1. Conservatiebehandeling 30
5.2.2. Terughoudende restauratiebehandeling 31
5.2.3. Volledige restauratiebehandeling 32
6. Conclusie vooronderzoek 33
7. Behandelingsrapport 34
Reinigen benen biezen 34
Consolidatie loszittende elementen 35
Reconstructie zijprofielen 36
Verwijderen uitstekende nagels 36
Verwijderen collageenlijmresiduen 36
Reconstructie profielen 37
Beitsen profielen 38
Afwerking profielen 38
Toekomstige behandelingen 39
Montage profielen 39
Aanvullingen fineer 39
Aanvulling been 39
Retoucheren biezen 39
Retoucheren historische schade 39
Handvaten lades bevestigen 39
Handvaten corpus 40
Resultaat 40
8. Bibliografie 41
9. Glossarium 42
10. Bijlagen 43

1. Inleiding

Dit vooronderzoek zal zich toewijden aan een kunstkabinet uit de collectie van het Koninklijk Museum voor Kunst en Geschiedenis (KMKG/MRAH) met inventarisnummer 820. Dit object is toevertrouwd aan de opleiding Conservatie-restauratie aan de Universiteit Antwerpen waar het binnen het opleidingsonderdeel *Conservatie, Onderzoek en Behandeling I* en *Conservatie, Onderzoek en Behandeling II* onderzocht en behandeld zal worden door de studio Hout.

Alvorens een behandeling uitgevoerd kan worden moet er een grondig vooronderzoek gevoerd worden om alle aspecten van het object te onderzoeken en op basis hiervan een concreet en beargumenteerd behandelingsvoorstel te kunnen indienen.

In het hoofdstuk erfgoedbeheer worden de basisregistratiegegevens opgevraagd, geregistreerd in de basisregistratie en wordt de fiche voorzien van foto's van het object na aankomst in de studio. Daarnaast wordt de registratie van de administratie ingevuld.

In het hoofdstuk Object en context wordt er een concrete beschrijving van het object opgesteld, wordt de ontstaansgeschiedenis kort aangehaald alsook de cultuurhistorische context.

In het hoofdstuk Object en materie wordt de constructie van het kabinet onderzocht, worden getracht de gebruikte materialen te identificeren alsook de gebruikte technieken. Daarnaast wordt aan de hand van contextinformatie getracht het object te dateren. Tot slot wordt er onderzocht welke oudere restauratie ingrepen uitgevoerd zijn op het object. Vervolgens wordt het conditierapport opgesteld waarbij alle schadefenomenen worden beschreven en gedocumenteerd. Kort wordt aangehaald wat de vereisten zijn voor verdere opslag van het object en hoe deze geoptimaliseerd kunnen worden. Tot slot worden de waargenomen schadefenomenen besproken en beknopt aangehaald welke mogelijke restauratie ingrepen uitgevoerd zouden kunnen worden op basis van casestudies van gelijkaardige objecten.

In het hoofdstuk Besluitvorming en ontwerp wordt eerst een waardeanalyse van het object uitgevoerd met behulp van de publicatie 'Op de museale weegschaal' van de Rijksdienst voor het culturele erfgoed. Op basis van de waardeanalyse worden drie behandelingsvoorstellen opgesteld, namelijk een conservatiebehandeling, een terughoudende restauratiebehandeling en een volledige restauratiebehandeling. Elk van deze behandeling wordt voorzien van een inschatting op de erfgoedwaarde, de voor- en nadelen en de risico's van de behandeling.

Tot slot worden de uitgevoerde behandelingen toegelicht in het hoofdstuk Behandelingsrapport.

2. Erfgoedbeheer

2.1 Basisregistratie

Registratiefiche	
Identificatie en inhoud	
Instellingsnaam	Koninklijk museum van Kunst en geschiedenis (KMKG/MRAH)
Inventarisnummer	820
Trefwoord Labo	Onbekend
Objecttrefwoord(objectnaam)	Kabinet
Titel of korte beschrijving	Kunstkabinet
Beschrijving	Rechthoekig kabinet met 11 lades, in het midden een deur met daarachter 10 lades. Lades zijn opgedeeld in 3 kolommen en 5 rijen. Achter de bovenste twee lades achter de deur een geheime lade. Lades met wit inlegwerk uit been met zwarte illustraties. Metalen handvat aan de linker- en rechterzijde.
Vervaardiger	Onbekend
Productieplaats	Vermoedelijk Augsburg
Vervaardigingsdatum	Juli 1858
Vervaardigingsdatum(tekst)	Onbekend
Materiaal	Hout, been, metaal
Kleur	Zwart, wit, houttonen
Techniek	Fineer, inlegwerk
Afmetingen (l x b x h)	60 x 34 x 45 cm
Aantal onderdelen	21
Inventarisnummers	K820/005, K820/009, K820/013
Opschriften en merken	820, wapen van Augsburg, [EB]EN
Deelcollectie	Gotiek-Renaissance-Barok
Objectgeschiedenis en –associaties	Aankoop bij veiling te Antwerpen door griffier Terbruggen in juli 1858
Verwante werken	Sotheby's London, 12/05/2015, Lot 27; Proantic referentie 939564
Iconografie	Onbekend
Materiele toestand	
Toestand	Matig
Onderscheidende kenmerken	Deur met scheefstand. Vaas en bloemmotief. Nummer 820 rechtsonder opgeschreven.
Opmerkingen toestand	Onbekend
Verwerving	
Bedrag	95 BEF
Standplaats	Onbekend
Standplaatsnummer	Onbekend
Depotbeheer	Onbekend
Presentatie Opmerkingen	Onbekend
Recordinformatie	

Registrator	Onbekend
Datumregistratie	Onbekend
Opmerkingen	Onbekend
Verwijzing naar media bestand	ACL.236387 B.
Bijkomende gegevens	
Eigendomskenmerken	Onbekend
Plaats van bewaring	Onbekend
Tentoonstellingen	Onbekend
Bibliografie	Vergelijkbaar werk: Sotheby's London, 12/05/2015, Lot 27 → 6980 €
Verder onderzoek	Onbekend
Foto's	

AB	BC
CD	DA
Onderaanzicht	Bovenaanzicht
Zie Figuur 19, Figuur 20, Figuur 21, Figuur 22, Figuur 23, Figuur 24 en Figuur 25 in 10. Bijlagen.	

2.2. Registratie van de administratie

Administratieve gegevens	
Opdrachtgever	KMKG
Eigenaars	KMKG
Uitvoerder	Tjabbe Nijs
Beschrijving van de opdracht	Opstellen en uitvoering behandelingsplan
Overeenkomst volgens offerte	Onbekend
Plaats van afhaling	KMKG
Behandelingsplaats	Universiteit Antwerpen, Blindestraat 9, 2000 Antwerpen
Plaats van behandeling	Studio Hout
Plaats van bestemming	KMKG
Startbruikleen	3de week september 2022
Eindebruikleen	Niet gedefinieerd
Verpakking(depot)	Onbekend
Verpakking(transport)	Houten kist

3. Object en context

3.1. Beschrijving van het object

3.1.1. Algemene beschrijving

Het kabinet is 60 cm breed, 45 cm hoog en 34 cm diep. De voorzijde van het kabinet is ingedeeld in 3 kolommen en 5 rijen. In de linker- en rechterkolom zitten 5 laden. In de middelste kolom zit in de bovenste en onderste rij een lade en in de middelste 3 rijen een deur. De voorzijde, linkerzijde, rechterzijde en bovenzijde zijn afgewerkt met zwart fineerhout en witte biezen. De biezen vormen rechthoekige patronen. Aan de linker- en rechterzijde bevindt zich telkens een metalen handvat in het midden. De achterzijde bestaat uit een zwart geverfde houten plank met een doorlopende breuk in het midden. De onderzijde bestaat uit een plank die gemonteerd is op 2 houten latten en 2 houten blokken. De zijkanten van de kast zijn met behulp van zwaluwstaartverbindingen bevestigd aan de onderzijde. Aan de voorzijde van de kast bevindt zich onderaan een profiel. Zowel op de voorzijde als op de achterzijde is het opschrift '820' in rode letters aangebracht. Aan de voorzijde zijn er sporen te zien van twee deurtjes, maar deze ontbreken.

3.1.2. Deur

De deur is 19 cm breed, 24,5 cm hoog en 2 cm diep. De tekening op de voorzijde is ingedeeld in 3 kolommen en 4 rijen. De vakken in de hoeken en het vak in het midden zijn versierd met inlegwerk. De resterende vakken zijn voorzien van een dubbele bies en zwart fineerhout. Aan de linkerzijde bevindt zich een metalen sleutelgat dat bevestigd is met 4 metalen nagels. Aan de rechterzijde zijn 2 inkepingen gemaakt waarin 2 metalen scharnieren bevestigd zijn. De omtrek van de voorzijde is tot slot bekleed met een robbellijst waarvan de uiteinden in verstek verzaagd zijn (Figuur 26). De binnenzijde van de deur is bekleed met gemarmerd papier. De scharnieren zijn aan de deur bevestigd met twee nagels. Het omhulsel van het slotmechanisme is ook zichtbaar en bevestigd met nagels. Er is zwart fineerhout aangebracht op de bovenzijde, linkerzijde en rechterzijde van de deur (Figuur 28). De onderzijde is niet afgewerkt. De deur bestaat uit 2 aan elkaar bevestigde planken waarop enerzijds het marmerpapier is bevestigd en anderzijds het zwarte fineerhout en de robbellijsten (Figuur 29).

3.1.3. Lades

3.1.3.1. Lade voorzijde

Aan de voorzijde van het kabinet bevinden zich 11 lades. De lades in de linker- en rechterkolom zijn 17,5 cm breed, 7,5 cm hoog en 27 cm diep. De lade boven de deur is even breed als de deur, namelijk 19 cm. De lade onder de deur vormt samen met de onderste lade in de eerste kolom een dubbele lade. Deze is 36 cm breed. De lades kunnen verder opgedeeld worden in 2 types (Figuur 30). Enerzijds zijn er de lades waarbij een drakenhoofd afgebeeld staat aan de bovenzijde van het motief, met daaronder een bloemmotief (Figuur 31). In het midden bevindt zich een ovaal. Anderzijds zijn er de lades waarbij een drakenhoofd afgebeeld staat aan de onderzijde van het motief, met daarboven een bloemmotief (Figuur 32). Er is geen geometrisch patroon zoals bij het andere type. De zwarte figuren zijn versierd met witte details en staan afgebeeld op een witte achtergrond. Rondom de witte achtergrond is een zwart fineerhout aangebracht. In het midden van de lade zit een metalen handvat. Tot slot is de voorzijde van de lade omlijst met een robbellijst waarvan de uiteindes in verstek verzaagd zijn. De lade is opgebouwd uit dunne houten planken die met behulp van zwaluwstaartverbindingen verbonden zijn (Figuur 33). De lades zijn aan de binnenzijde bekleed met gemarmerd papier (Figuur 34).

3.1.3.2. Lade achter deur

Eens het deurtje in de geopende positie staat zijn er bovenaan 2 lades zichtbaar. Deze zijn 9 cm breed, 4,5 cm hoog en 17 cm diep. De voorzijde is zwartgeverfd en er is een wit bloemmotief op aangebracht. De voorzijde is omlijst

met een robbellijst (Figuur 36). De lade is opgebouwd uit dunne houten planken die met behulp van zwaluwstaartverbindingen verbonden zijn. De bovenzijde van de plankjes is zwart geverfd (Figuur 37). De lades zijn aan de binnenzijde bekleed met gemarmerd papier (Figuur 38).

3.1.3.3. Geheime lade

Achter de twee bovenste lades bevindt zich een geheime lade. Wanneer beide voorliggende lades uitgenomen zijn kan men de geheime lade uitnemen door aan het tussenschot te trekken (Figuur 39). Het uiteinde van het 'handvat' is zwart geverfd. De lade is opgebouwd uit dunne houten planken die met behulp van zwaluwstaartverbindingen verbonden zijn.

3.1.3.4. Lade achteraan

Wanneer de deur in de geopende positie staat zijn er achteraan 8 lades waarneembaar (Figuur 35). De onderste lade is 15 cm breed, de 4 middelste zijn 7 cm breed en de bovenste 3 zijn 5 cm breed. De lades zijn 3,5 cm hoog en 7,5 cm diep. De voorzijde bestaat uit een zwartgeverfd plankje. De omtrek is omlijst met een robbellijst. In het midden bevindt zich een metalen handvat (Figuur 40). De lades zijn opgebouwd uit dunne houten planken die met behulp van zwaluwstaartverbindingen verbonden zijn.

3.2. Ontstaansgeschiedenis

Over de ontstaansgeschiedenis van het kabinet is vrijwel niets geweten. Op de bovenzijde van het kabinet is het wapenschild van Augsburg aangebracht, wat mogelijk wijst op de plaats van vervaardiging (Figuur 48). In de archieven van het KMKG is een document teruggevonden waarin vermeld wordt dat het kabinet aangekocht is op een veiling te Antwerpen door griffier Terbruggen in juli 1858 voor een bedrag van 95 BEF (Figuur 46).[1] Fabri toont aan dat er al in de zeventiende eeuw kabinetten uit Augsburg te koop waren op de Antwerpse markt.[2]

3.3. Kunsthistorische en/of cultuurhistorische context

3.3.1. Kunstkabinetten

Volgens Fabri is een kunstkabinet is een opbergmeubel dat voorzien is van verschillende lades en deurtjes, vervaardigd uit kostbare materialen en soms zijn de lades voorzien van inlegwerk.[3] Fabri geeft daarnaast een beschrijving voor 'Kunstkasten met ivoren plaatjes' die zeer nauw aansluit bij de hierboven vermelde beschrijving.[4]

---

[1] 'Registratiedocument nr.820', z.d., KMKG, geraadpleegd 18 december 2023.
[2] Ria Fabri, 'De 17de-eeuwse Antwerpse kunstkast : typologische en historische as' (MA2 Monografie, Universiteit Antwerpen, 1991), 23.
[3] Fabri, 20-21.
[4] Fabri, 64-65.

3.3.2. Augsburg

Het wapenschild van Augsburg is een kegel van een alpenden (*Pinus cembra L.*) bovenop een kapiteel. Dit wapenschild werd vanaf het begin van de zeventiende eeuw gebruikt.[5] Er werd een ander Augsburgs kabinet gevonden met een gelijkaardige stempel.[6]

3.3.3. Motieven inlegwerk

Het motief van het inlegwerk is zeer gelijkaardig aan het motief op een ebbenhoutenkist dat Antonio de Pereda in 1652 schilderde in een stilleven (Figuur 109).[7]

4. Object en materie

4.1. Beschrijving van de originele techniek en materiaal

4.1.1. Constructie

4.1.1.1. Corpus

Het corpus van het kunstkabinet is opgebouwd uit 5 grote planken (Figuur 42). De linker- en rechterzijde zijn met behulp van zwaluwstaartverbindingen bevestigd in de bodemplaat en waarschijnlijk ook in de bovenplaat (Figuur 24 en Figuur 44).[8] Door de aanwezigheid van het fineerhout aan de bovenzijde is dit echter niet waarneembaar. De draadrichting van het hout is verticaal. De achterwand is in de linker- en rechterzijde bevestigd met nagels. De draadrichting van de achterwand loopt in de lengterichting. De draadrichting van de onder- en bovenzijde loopt tevens ook volgens de lengterichting. In de linker- en rechterzijde en de onder- en bovenzijde zijn verschillende groeven voorzien waarin de constructie voor de lades ingeschoven kan worden. Dit zijn keepverbindingen.[9] Zowel de onderste als bovenste groef lopen volledig door tot de achterwand, terwijl de 2 middelste groeven halverwege de lengte stoppen (Figuur 42). De constructie van de groef is zichtbaar aan de voorzijde, waar ze minstens 2,4 mm diep is (Figuur 50). Er wordt aangenomen dat de constructie van de andere groeven gelijkaardig is. De linker- en rechterzijde zijn 31 cm breed, 42 cm hoog en 1,5 cm dik. De bodemplaat is 60 cm breed, 32 cm diep en 1 cm dik. De bovenzijde is 60 cm breed, 34 cm diep en 1 cm hoog. Fabri stelt dat de afmetingen van kabinetten met ivoren of benen plaatjes gemiddeld 2 tot 3 voet was.[10] Omgerekend naar SI-eenheden is dit ongeveer 60 cm.[11]

4.1.1.2. Corpus lade

Binnen het corpus van het kabinet is een constructie gemaakt waarin de lades geplaatst worden. De constructie bestaat uit 2 grote horizontale planken, 4 kleinere horizontale planken en 2 verticale planken (Figuur 43). De volgorde van montage is vermoedelijk als volgt: eerst werden de 2 grote horizontale planken in het corpus

---

[5] Anton Vetterle, *Die Münzen der Freien Reichsstadt Augsburg von 1521 bis 1805: Katalog*, 1. Auflage (Regenstauf: Battenberg Gietl Verlag GmbH, 2021), 14-20.
[6] Hampel Kunstauktionen, 'Feines Barockkabinett gest. mit EBEN und Augsburger Stadtwappen', Hampel-Auctions, geraadpleegd 7 januari 2024, https://www.hampel-auctions.com/archive-catalogue-detail.html?a=117&s=626&c=266.
[7] 'Antonio de Pereda y Salgado - Still-Life with an Ebony Chest', Wikibooks, geraadpleegd 3 juni 2024, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Antonio_de_Pereda_y_Salgado_-_Still-Life_with_an_Ebony_Chest_-_WGA17174.jpg.
[8] Billy Cook, *The Complete Guide to Repairing and Restoring Antique Furniture* (London: Lorenz, 2002), 207.
[9] H. G. Miller, *Hand and Machine Woodwork* (London: Macmillan Education UK, 1962), 149.
[10] Fabri, 'De 17de-eeuwse Antwerpse kunstkast : typologische en historische as', 64.
[11] Paul Vandewalle en Familiekunde Vlaanderen, 'Oude Maten en Gewichten' (Histories vzw, z.d.), 6.

geschoven, vervolgens de 2 verticale, waarna de 4 kleinere horizontale planken in het geheel geschoven werden. De bovenste horizontale plank is voorzien van 2 uitsparingen waarin de verticale planken inschuiven (Figuur 51). De onderste horizontale plank heeft 1 uitsparing, vermits aan de linkerzijde een dubbele lade zit. In de verticale planken zitten daarnaast nog 4 groeven, waarin de 4 horizontale planken geschoven zijn (Figuur 50). De draadrichting van het hout van de horizontale planken loopt in de lengterichting. De draadrichting van de verticale planken is verticaal. De verbindingen zijn verder nog verlijmd (Figuur 52, Figuur 53 en Figuur 54).

In de holte achter de deur is een horizontale plank bevestigd. Deze rust in een groef die, in tegenstelling tot de andere groeven, vanuit de achterzijde tot aan de voorzijde gemaakt is. Deze groeve loopt niet tot aan het fineer zodat er plaats is om het deurtje te plaatsen (Figuur 20, Figuur 28 en Figuur 35). Ook hier loopt de draadrichting van het hout in de lengterichting. Deze plank is tevens ook voorzien van een groeve waarin de trekker van de geheime lade kan bewegen (Figuur 39).

Onder deze horizontale plank bevindt zich tot slot nog een kleinere constructie om de kleinste lades in te herbergen. Deze constructie is integraal in de holte geplaatst. Ze bestaat uit 2 verticale plankjes, met daarin 3 groeven. In deze groeven zijn horizontale plankjes geplaatst. De verdeling van de lades is gemaakt door verticale plankjes te plaatsen tussen de horizontale (Figuur 20, Figuur 28 en Figuur 35).

4.1.1.3. Corpus fineer

Het corpus van het kunstkabinet is aan de linker-, rechter-, voor- en bovenzijde bekleed met fineer. De dikte van het fineer varieert van zone tot zone. Doorgaans is de dikte tussen 1,2 mm en 1,6 mm (Figuur 55 en Figuur 56).

4.1.1.4. Corpus lade fineer

De lade constructie is aan de voorzijde bekleed met fineer. De dikte van het fineer is varieert van 0,6 mm tot 0,9 mm (Figuur 57 en Figuur 58). Het fineer is zodanig aangebracht dat het de achterliggende opbouw verhuld.

4.1.1.5. Lade

De lades zijn op verschillende manieren vervaardigd en verschillen onderling lichtjes van elkander. Doorgaans zijn ze geconstrueerd volgens Rivers Umney's typologie d (Figuur 45, d), waarbij de randen van de lade bovenop de bodem bevestigd zijn. Echter vertonen de lades ook eigenschappen die de opbouw van typologie h(Figuur 45, h) volgen, meer bepaald de draadrichting die doorgaans van zijde tot zijde loopt in plaats van voor naar achter, zoals bij type h en later het geval is.[12] De robbellijsten zijn op de voorzijde van de lades gemonteerd. Bij sommige lades bestaat de lijst uit 2 delen, namelijk een rechte robbellijst bevestigd op een schuin onderliggend houten element (Figuur 59).

4.1.2. Materialen

4.1.2.1. Identificatie houtsoorten

Het corpus van het kabinet is opgebouwd uit een naaldhoutsoort. Het is een bruine houtsoort, waarbij op het kops vlak geen vaatstructuur zichtbaar is. Daarnaast is er een sterk contrast tussen het vroeghout en het laathout (Figuur

[12] Shayne Rivers en Nick Umney, *Conservation of Furniture*, Repr, Butterworth-Heinemann Series in Conservation and Museology (Oxford: Butterworth-Heinemann, 2008), 17.

60).[13] De houtsoort heeft een rechte draad. Dit doet vermoeden dat de gebuikte houtsoort *Picea sp.*,[14] *Pinus sp*.[15] of, maar minder waarschijnlijk, *Abies sp.* is.[16] Fabri toont aan dat naaldhout een gekende houtsoort was voor de constructie van kabinetten. Deze houtsoort werd vaak gebruikt voor de constructie van het blindhout.[17] Het blindhout werd vervolgens bekleed met ebbenhout, schildpad, of andere vormen van decoraties.[18]

De lades van het kabinet zijn doorgaans vervaardigd uit een naaldhoutsoort. De lades besproken in *3.1.3.4. Lade achteraan* vormen hierop een uitzondering en bevatten ook een loofhoutsoort. De naaldhoutsoort is volgens dezelfde redenen als hierboven vermeld waarschijnlijk *Picea sp.* of *Pinus sp*.. De kleinste lades hebben een voorzijde die vervaardigd is uit een andere houtsoort (Figuur 41). Het is een lichtbruine tot roosbruine houtsoort. Op het kops vlak zijn houtvaten zichtbaar. De verdeling van de houtvaten is diffuusporig of semiringporig (Figuur 61 en Figuur 62). Daarnaast heeft het hout een fijne nerf. Vermoedelijk zijn deze voorzijdes vervaardigd uit een fruithoutsoort, zoals *Pyrus communus L.*,[19] *Prunus avium L.*,[20] of, maar minder waarschijnlijk, *Malus sp.*.[21]

De robbellijsten zijn vervaardigd uit verschillende houtsoorten. Doordat deze zwart geverfd zijn is het moeilijk om de houtsoort visueel te identificeren (Figuur 29,Figuur 59,Figuur 61,Figuur 84en Figuur 85).

Ook bij het fineer maakt de afwerkingslaag het moeilijk om de houtsoort te identificeren. Daarnaast is het kops vlak nergens voldoende toegankelijk om de vaatstructuur te analyseren. Aan de voorzijde, in de rechtste kolom ter hoogte van de bovenste lade is de afwerkingslaag van het fineer beschadigd. Hieruit blijkt dat het fineerhout een fijne nerf heeft, wat doet vermoeden dat een loofhoutsoort is (Figuur 63).

De zwarte elementen in het inlegwerk zijn vervaardigd uit een fijn nervige houtsoort (Figuur 64). Visuele identificatie wordt ook hier bemoeilijkt door het gebrek aan toegang tot het kops vlak. Het is niet mogelijk om te achterhalen of het oorspronkelijk een zwarte houtsoort is, zoals ebbenhout, of een andere houtsoort die zwart gemaakt is om ebbenhout te imiteren.

4.1.2.2. Identificatie been

De witte elementen in het inlegwerk zijn vervaardigd uit been of ivoor. Het ontbreken van Schreger lijnen, een macroscopisch zichtbare eigenschap van ivoor,[22] doet vermoeden dat het inlegwerk vervaardigd is uit been. Daarnaast zijn ook er ook Haverse en Volkmann kanalen zichtbaar (Figuur 64) die wijzen op been.[23] Inlegwerk werd vervaardigd uit de schouderbladen van onder andere runderen, maar het identificeren van de oorsprong van het been valt buiten de scope van het onderzoek.[24]

---

[13] R. Bruce Hoadley, *Understanding Wood: A Craftsman's Guide to Wood Technology* (Newtown, CT: Taunton Press, 2000), 7.
[14] S.I. Wiselius, *Houtvademecum*, 10de dr. (Den Haag: Sdu Uitgevers, 2011), 590-92.
[15] Wiselius, 260-62.
[16] Wiselius, 204-5.
[17] Fabri, 'De 17de-eeuwse Antwerpse kunstkast : typologische en historische as', 22.
[18] Fabri, 29,33,45.
[19] Wiselius, *Houtvademecum*, 460-61.
[20] Wiselius, 322-23.
[21] Wiselius, 120-21.
[22] Elizabeth Simpson, red., *The Adventure of the Illustrious Scholar: Papers Presented to Oscar White Muscarella* (BRILL, 2018), 647.
[23] Arthur MacGregor, *Bone, Antler, Ivory and Horn* (Routledge, 2014), 22-34.
[24] Olga Krzyszkowska en Robert Morkot, 'Ivory and related materials' (Cambridge University Press, 2000), 327.

4.1.2.3. Papier

De 11 lades aan de voorzijde, de 2 bovenste lades achter het deurtje en de binnenzijde van het deurtje zijn aan de binnenzijde bekleed met gemarmerd papier (Figuur 27, Figuur 34 en Figuur 38). Vermoedelijk is het handgeschept papier op basis van linnen en/of katoen (Figuur 65).[25]

4.1.2.4. Afwerkingslagen

Er zijn verschillende afwerkingslagen aanwezig op het kabinet (Figuur 66). De samenstelling hiervan wordt achterhaald met behulp van een ATR-FTIR meting. Uit de spectra (Figuur 107 en Figuur 108) valt af te leiden dat de afwerkingslaag vermoedelijk een schellakvernis is.[26]

4.1.2.5. Metaal

De samenstelling van de metalen handvaten is niet verder onderzocht.

4.1.3. Technieken en werktuigsporen

4.1.3.1. Schaafsporen

Op de planken waarmee de lades vervaardigd zijn bevinden zich werktuigsporen (Figuur 67 en Figuur 68). Deze zijn vermoedelijk afkomstig van een schaaf. Doordat de schaaf over het houten oppervlak beweegt blijft het mes achter de structuur van het hout steken en breken de uiteinden af. Dit resulteert in de waarneembare schade aan het oppervlak. Roubo vermeldt dat deze schade voorkomen kan worden door gebruik te maken van een schaaf met een getand mes.[27] Sporen van een schaaf met een getand mes zijn teruggevonden op de voorzijde van het onderste laatje achter de deur (Figuur 69). De schaafsporen zijn tevens van teken dat dit element met de hand vervaardigd is, vermits de schaafsporen onregelmatig zijn.

4.1.3.2. Fineerzagen

Fineer zijn dunne vellen hout die vervaardigd worden uit massief hout. Er zijn 3 grote methodes om fineer te produceren, namelijk: zagen, snijden en schillen.[28] De dikte van het fineer gebruikt op het kabinet is, zoals eerder vermeld, erg variërend (Figuur 55 tot Figuur 58) . De onregelmatigheid in deze kleine monsters doet vermoeden dat hand gezaagd fineer gebruikt is. Roubo vermeldt dat er voor het fineerzagen verschillende soorten zagen bestaan, met verschillende soorten tanden, om zo materiaalverlies te minimaliseren.[29] Nadat het fineer gezaagd is kunnen er nog verschillende andere bewerkingen, zoals schuren en schaven, op uitgevoerd worden om het vlakker en dunner te maken.[30]

---

[25] Rivers en Umney, *Conservation of Furniture*, 205.
[26] 'Shellac, Orange, Gettens 100.A17.TIF', geraadpleegd 2 juni 2024, https://cameo.mfa.org/wiki/File:Shellac,_Orange,_Gettens_100.A17.TIF; 'Shellac Varnish – Database of ATR-FT-IR Spectra of Various Materials', Database of ATR-FT-IR spectra of various materials, geraadpleegd 2 juni 2024, https://spectra.chem.ut.ee/coating_materials/shellac/.
[27] Roubo, *L' Art du Menuisier IIIe section de la IIIe partie*, 1774, 808-10.
[28] Rivers en Umney, *Conservation of Furniture*, 87.
[29] Roubo, *L' Art du Mensuisier*, 799-802.
[30] Jack Floyd, 'THE HISTORY, INDUSTRY, PROCESSING, USES AND APPLICATION OF WOOD VENEER' (Stillwater, Oklahoma State University, 1958), 8.

4.1.3.3. Inlegwerk zagen

Voor het inlegwerk van de lades aan de voorzijde werd vermoedelijk gebruikgemaakt van een figuurzaag om de figuren uit te zagen. Een figuurzaag is een zaag waarbij het zaagblad in een C-vormig ijzeren frame opgespannen wordt.[31] Zo kan het zaagblad eerst doorheen een gat gestoken worden om figuren in het midden van het inlegwerk uit te zagen. Roubo stelt dat men moet beginnen met het motief op papier te schetsen en er daarna een kopie van te maken op hout, waarvoor hij verschillende technieken aanhaalt. Vervolgens moet het motief uitgezaagd worden.[32] Rekening houdend met de vele onregelmatigheden en onvolkomenheden in het inlegwerk gaat het hier vermoedelijk ook om handvervaardigd werk (Figuur 31 en Figuur 32).

4.1.3.4. Graveren en afwerking inlegwerk

De gravures in het inlegwerk alsook in de fineer rondom de lades aan de voorzijde zijn waarschijnlijk vervaardigd met een burijn. Een burijn is een puntig metalen gereedschap waarmee een kleine groeve in het hout kan worden uitgestoken. Een burijn kan zowel een fijne punt hebben als een meer uitgehold mes, afhankelijk van de gravure die dient gemaakt te worden.[33] Eens de tekening uitgesneden is wordt deze gevuld met mastiek, die al dan niet gekleurd kan zijn.[34] Het materiaal waarmee de gravures op het kunstkabinet zijn ingevuld, is niet achterhaald. De gravures op een zwarte achtergrond zijn ingevuld met een witte vulstof (Figuur 70 en Figuur 95). De gravures op een witte achtergrond zijn ingevuld met een zwarte vulstof (Figuur 64 en Figuur 86).

4.1.3.5. Robbellijst

De robbellijsten worden gemaakt op een, wat Roubo beschrijft als, 'golfmachine'. De plank die tot lijst gemaakt wordt, wordt horizontaal door een werkbank getrokken. Een mes beweegt verticaal op en neer doordat de machine een golvend metalen patroon volgt.[35] Het mes kan verwisseld worden en heeft de vorm van het gewenste profiel.

4.1.3.6. Profiel

Het profiel aan de voorzijde van het kabinet is vermoedelijk op dezelfde wijze vervaardigd als de hierboven vermelde robbellijsten. De methode verschilt enkel in het opzicht dat voor een vlakke lijst geen golvend patroon in de trekbank geplaatst wordt, waardoor het mes geen verticale beweging maakt.

4.1.3.7. Papier marmeren

Gemarmerd papier is een techniek om vloeiende patronen te maken op papier. Hiervoor wordt een bad met een gelachtige vloeistof voorbereid waarop men allerlei verfstoffen doet drijven. In deze drijvende massa worden vervolgens patronen gemaakt met onder andere kammen en borstels. Tot slot wordt het papier op de verf neergelegd zodat het patroon overneemt.[36] Het patroon dat toegepast werd op het gemarmerd papier in het kabinet is waarschijnlijk het 'Oud Hollandse' patroon. Dit patroon werd opgebouwd uit een rode ondergrond, waarna er met blauw, groen, geel en wit aan toegevoegd werd.[37]

---

[31] Roubo, *L' Art du Mensuisier*, 844.
[32] Roubo, 878-84.
[33] Roubo, 884.
[34] Roubo, 887.
[35] Roubo, 925-27.
[36] Kate Brett, *Making Traditional Marbled Papers* (Ramsbury: The Crowood Press, 2021), 72-76.
[37] Charles W. Woolnough, *The Whole Art of Marbling as Applied to Paper, Bookedges, Etc. : Containing a Full Description of the Nature and Properties of the Materials Used, the Method of Preparing Them, and of Executing Every Kind of Marbling in Use at the Present Time, with Numerous Illustrations and Examples* (London (GB): George Bell and Sons, 1881), 51-62.

4.1.4. Datering

4.1.4.1. Lade

De manier waarop de lades geconstrueerd zijn veranderde gedurende de zeventiende en de achttiende eeuw aanzienlijk. De constructie van de lades volgt, zoals eerder vermeld, hoofdzakelijk de typologie d van Rivers en Umney (Figuur 45).[38] Typologie d wordt gedateerd rond 1700. Waar de lades in dit kabinet afwijken van typologie d, is het feit dat de draadrichting van de bodem van links naar rechts loopt. Rivers en Umney dateren deze verandering in typologie rond 1725.[39] Ook het inlegwerk op de lades kan rond deze periode gedateerd worden, vermits op het einde van de zeventiende eeuw bloemmotieven populair waren.[40]

4.1.4.2. Spijkers en nagels

De gebruikte spijkers en nagels bieden ook een mogelijkheid tot datering aan. In het kabinet zijn verschillende soorten spijkers en nagels aanwezig. Gesmede spijkers werden tot in de negentiende eeuw gebruikt.[41] De eerste machinaal vervaardigde spijkers werden uit platen gesneden rond 1800 en werden voorzien van handmatig geklopte diamantvormige kop.[42] In het kabinet zijn spijkers gevonden die vermoedelijk volgens deze productiemethode vervaardigd zijn (Figuur 71 en Figuur 72). Echter omdat enkel de kop van de spijker geobserveerd kan worden is het niet mogelijk om een nauwkeurige typologie te bepalen. Bijgevolg is het ook niet mogelijk om te achterhalen of deze spijkers volledig of deels handgesmeed zijn. Naast spijkers met een diamantvormige kop werden er ook spijkers met een bolvormige kop aangetroffen (Figuur 73 en Figuur 74). Vermoedelijk zijn dit draadnagels van het type met een Bombé kop. Deze draadnagels werden gebruikt vanaf 1900.[43] Tot slot zijn er ook nog moderne nagels gevonden die gelinkt kunnen worden aan een restauratie ingreep in 2023 (Figuur 103).

4.1.4.3. Papier

Gemarmerd papier wordt in Europa vanaf de zestiende eeuw toegepast om boeken te decoreren.[44] Het 'Oud Hollands' patroon is volgens Woolnough een van de oudste patronen en werd nog steeds gebruikt tijdens het schrijven van zijn boek in 1853.[45]

4.1.4.4. Archivalia

Uit de registratiefiche van het archief van het KMKG blijkt dat het kabinet verworven is in juli 1858 (Figuur 46)[46]. Deze datum is bijgevolg de uiterste productiedatum.

---

[38] Rivers en Umney, *Conservation of Furniture*, 17.
[39] Rivers en Umney, 17-18.
[40] Rivers en Umney, 18.
[41] Herman Janse en Hans Piena, *Spijkers en draadnagels* (Leiden: Primavera, 2004), 27.
[42] Janse en Piena, 39.
[43] Janse en Piena, 49-54.
[44] Richard J. Wolfe, *Marbled paper: its history, techniques, and patterns: with special reference to the relationship of marbling to bookbinding in Europe and the Western world* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1990), 15.
[45] Woolnough, *The Whole Art of Marbling*, 59.
[46] 'Registratiedocument nr.820'.

4.1.4.5. Conclusie datering

De elementen besproken in de voorgaande hoofdstukken stellen dat dit kunstkabinet vermoedelijk niet ouder is dan 1700 en niet jonger is dan 1858. De datering van het object moet echter met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden, vermits het mogelijk is dat de besproken elementen doorheen de tijd vervangen en/of toegevoegd zijn.

4.1.5. Oudere restauratie ingrepen

4.1.5.1. AB

Aan de voorzijde zijn verschillende restauratie ingrepen uitgevoerd in verschillende fases en van wisselende kwaliteit. Allereerst zijn er verschillende robbellijsten vervangen of aangevuld (Figuur 76). De aanvullingen en vervangingen zijn vermoedelijk in twee verschillende fasen uitgevoerd, gezien het verschil in kwaliteit. De aanvullingen in AB1.1, AB2.1 en AB3.2 zijn van lagere kwaliteit dan degene in AB2.2. en AB1.5. Met behulp van UIVFP opnames wordt duidelijk dat op deze robbellijsten verschillende lijmresten aanwezig zijn (Figuur 75), waar dit bij de andere niet het geval is.

Een tweede restauratie ingreep bevindt zich in AB1.1 en AB1.5, waar in het verleden vermoedelijk twee scharniermechanismen bevestigd waren (Figuur 76). De lacunes die hier aanwezig waren zijn opgevuld en geretoucheerd. Bij nadere inspectie valt op dat de aanvullingen uit meerdere lagen bestaan en verschillende barsten en andere onvolmaaktheden vertonen (Figuur 97).

Een derde restauratie ingreep is uitgevoerd op de lades AB1.2 en AB1.4. Hier zijn de metalen handvaten vervangen. Met behulp van UIVFP opnames wordt duidelijk dat ze op een andere manier bevestigd zijn dan de rest van de handvaten (Figuur 100).

Een vierde restauratie ingreep is uitgevoerd op de lade AB3.4. Dit handvat is losgekomen en de lacune is ingevuld. Deze aanvulling is van lagere kwaliteit (Figuur 101). Opmerkelijk is dat het handvat nog aanwezig is en in de lade zelf bijgehouden werd.

Een vijfde restauratie ingreep is uitgevoerd op de biezen in de deur (Figuur 26). Hier is een bies vervangen. De aangevulde bies contrasteren fel met de originele vermits deze zuiver wit is in tegenstelling tot de vervuilde originele biezen.

Een zesde restauratie ingreep is uitgevoerd rond het slotmechanisme van de deur. Met behulp van UIVFP opnames wordt duidelijk dat er een aanvulling gemaakt is achter het metalen plaatje van het slot (Figuur 102). Er zijn verschillende korrels zichtbaar die het oppervlak lichtjes vervuild hebben.

Tot slot zijn er ook nog verschillende aanvullingen gemaakt in het inlegwerk van verschillende lades. De meest opvallende hiervan is zichtbaar in AB1.3, waar een zeer witte aanvulling aangebracht is zonder imitatie van het graveerwerk (Figuur 87).

4.1.5.2. BC, DA en bovenzijde

Aan de linker-, rechter- en bovenzijde zijn verschillende restauratie ingrepen uitgevoerd. De meest opvallende van de ingrepen is de aanvulling van de ontbrekende biezen. Op verschillende plaatsen zijn nieuwe biezen geplaatst, maar deze contrasteren fel tegenover de originele biezen. Net zoals aan de voorzijde zijn de biezen erg wit. Naast de biezen zijn er op de bovenzijde aanpassingen gemaakt aan de hoeken. De hoeken zijn verstevigd met een nieuwe kroonlijst. Onder het fineer is aanzienlijke schade waarneembaar, wat vermoedelijk de aanleiding was van deze ingreep.

4.1.5.3. CD en onderzijde

De achter- en onderzijde vertonen minder restauratie ingrepen dan de andere zijdes van het kabinet. Op de achterzijde zijn verschillende moderne nagels teruggevonden die zwart geretoucheerd zijn (Figuur 103). Deze nagels dienen waarschijnlijk om de achterwand van het kabinet te verstevigen. Aan de onderzijde zijn mogelijks ook moderne nagels te zien, in de 2 latten, maar dit is niet onderzocht en bijgevolg kan hier geen conclusie over getrokken worden.

4.2. Conditierapport

4.2.1. Algemeen

Registratie			
Object nr.	820	**Datum**	29/12/2023
Referentie nr.	Onbekend	**Registrator**	Tjabbe Nijs
Methode	Visueel		
Bijzonderheden	Geen bijzonderheden		
Object omschrijving	Kabinet met 11 lades, in het midden een deur met daarachter 10 lades. Achter de bovenste twee lades een geheime lade. Metalen handvat aan de linker- en rechterzijde.		
Afmetingen (l x b x h)	60 x 34 x 45 cm		
Foto verwijzing	Zie Figuur 19, Figuur 20, Figuur 21, Figuur 22, Figuur 23, Figuur 24 en Figuur 25 in 10. Bijlagen.		
Legende	Materiaalverlies Barsten, breuken en haarbarsten Mechanische schade Deformatie Biologische schade Oudere restauratie ingrepen Verkleuring en graffiti		

Schadebeeld AB **Schaal: 10 cm** **Zie Figuur 76**	
Schadebeeld BC **Schaal: 10 cm** **Zie Figuur 80**	
Schadebeeld CD **Schaal: 10 cm** **Zie Figuur 77**	

Schadebeeld DA **Schaal: 10 cm** **Zie Figuur 81**	
Schadebeeld Bovenzijde **Schaal: 10 cm** **Zie Figuur 78**	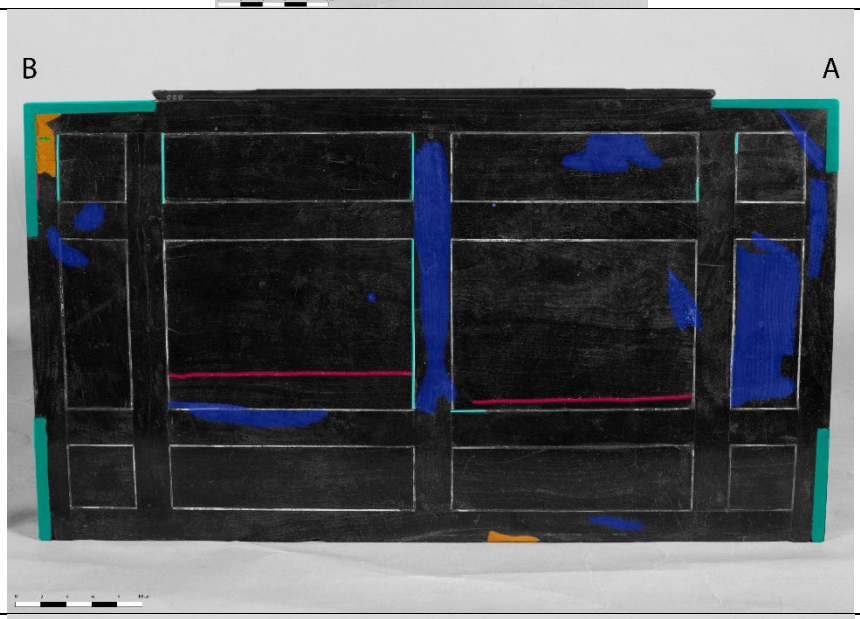
Schadebeeld Onderzijde **Schaal: 10 cm** **Zie Figuur 79**	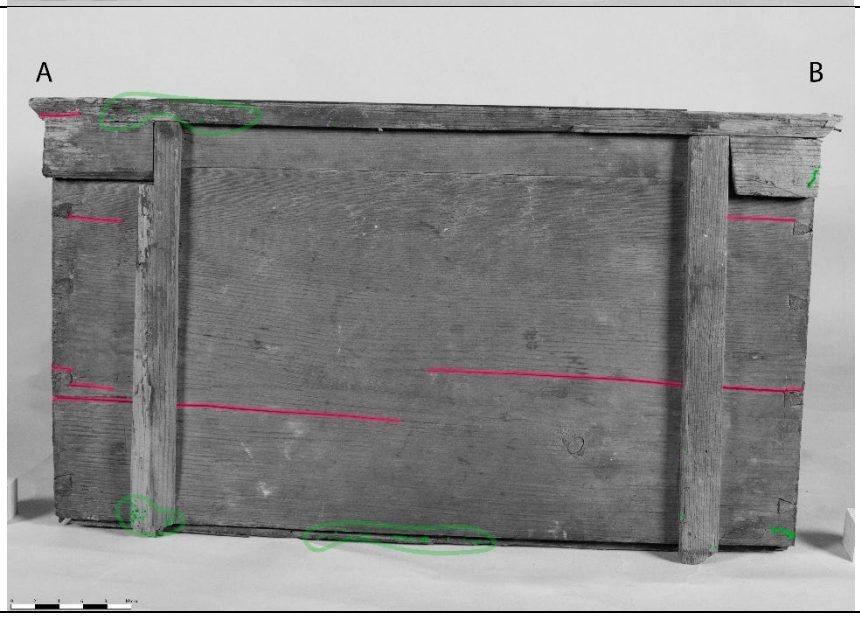

4.2.2. Conditiecontrole

Algehele toestand	
Toestand	☐ Goed ☒ Matig ☐ Slecht
Omschrijving Matige schade. Op verschillende plaatsen is er schade aan het fineerhout. Alle zijdes vertonen een of meerdere breuken. Het oppervlak is vervuild en op sommige plaatsen is de afwerkingslaag beschadigd. Het object vertoont sporen van verschillende oudere restauratie ingrepen.	

Materiaalverlies	
Omschrijving AB: 1. Links- en rechtsonder schade aan het fineer ter hoogte van het profiel. 2. Schade aan enkele robbellijsten. 3. Schade aan inlegwerk, onder ander aan lade onder deur en lade links midden. BC: 1. Schade aan fineer, 2 grote stukken zijn afgebroken. 2. Ontbreken van profiel onderaan. CD: 1. 3 boorgaten. 2. Schade rechtsonder aan plank. DA: 1. Schade aan fineer, ter hoogte van 2 breukzones. 2. Schade aan fineer linksboven en links midden. 3. Ontbreken van profiel onderaan. Bovenzijde: 1. Schade aan fineer.	Fotoverwijzing detailopnames AB: 1: zie Figuur 82 en Figuur 83 2: zie Figuur 84 en Figuur 85 3: zie Figuur 86 en Figuur 87 CD: 1: zie Figuur 88 2: zie Figuur 89 DA: 1: zie Figuur 90 en Figuur 91 2: zie Figuur 92 en Figuur 93 Bovenzijde: 1: zie Figuur 94 en Figuur 95

Barsten, breuken en haarbarsten	
Barsten	Fotoverwijzing detailopnames
Omschrijving AB: 1. Op de deur en lades zijn er barsten tussen de overgang van verschillende houtelementen. BC: 1. Op verschillende plaatsen zijn er barsten tussen de overgang van verschillende houtelementen. CD: 1. Aan de zijkanten bevinden zich zowel grotere als kleine horizontale barsten die de draadrichting van het hout volgen. DA: 1. Op verschillende plaatsen zijn er barsten tussen de overgang van verschillende houtelementen. Bovenzijde: 1. Kleine barst in de linkerbovenhoek ter hoogte van de lacune in het fineerhout. Onderzijde:	/

1. Aan de zijkanten bevinden zich verschillende horizontale barsten die de draadrichting van het hout volgen.	
Breuken Omschrijving AB: 1. In de deur bevinden zich enkele verticale breuken. BC: 1. In het middelste rechthoekpatroon bevindt zich een verticale breuk ter hoogte van het metalen handvat. CD: 1. In het midden bevindt zich een brede horizontale breuk, daarnaast zijn er ook nog enkele kleinere breuken. DA: 1. In het middelste rechthoekpatroon bevindt zich een verticale breuk ter hoogte van het metalen handvat. Bovenzijde: 1. In de 2 middelste rechthoekpatronen bevindt zich telkens een horizontale breuk. Onderzijde: 1. Startende van de zijkanten zijn er 2 breuken die elkaar in het midden treffen.	Fotoverwijzing detailopnames AB: 1: zie Figuur 96
Haarbarsten Omschrijving DA: 1. Aan de linkerzijde zijn enkele fineerstukken met veel haarbarsten.	Fotoverwijzing detailopnames /

Mechanische schade	
Wrijving Omschrijving AB: 1. Op het onderste profiel zijn er krassen ter hoogte van de lades.	Fotoverwijzing detailopnames /

Deformatie	
Omschrijving AB: 1. In het midden onder de lade zijn er enkele deuken waarneembaar. BC: 1. De fineer in het midden onderaan is licht omhooggestuwd.	Fotoverwijzing detailopnames /

Biologische schade

Omschrijving	Fotoverwijzing detailopnames
BC: 1. Ter hoogte van het ontbrekende profiel zijn sporen van een insectenvraat waarneembaar. CD: 1. Verschillende zones waarin een concentratie van uitvlieggaten waarneembaar zijn. Bovenzijde: 1. Sporadische uitvlieggaten. Onderzijde: 1. Verschillende zones waarin een concentratie van uitvlieggaten waarneembaar zijn. 2. Aan de zijkanten sporadisch insectenvraat waarneembaar.	Bovenzijde: 1: zie Figuur 94

Oudere restauratie ingrepen	
Omschrijving	Fotoverwijzing detailopnames
AB: 1. Verschillende robbellijsten zijn niet origineel. 2. Ter hoogte van de scharnier locatie zijn aan de linkerzijde zijn invullingen gemaakt. Degene aan de rechterzijde zijn niet ingevuld. 3. 2 handvaten aan de linkerzijde zijn vervangen. 4. 1 handvat aan de rechterzijde is losgekomen en de lacune is ingevuld. 5. Enkele biezen in de deur zijn vervangen. 6. Consolidatie en aanvulling van het materiaal achter het slotmechanisme. 7. Aanvullingen aan het inlegwerk. BC: 1. Enkele biezen zijn vervangen. CD: 1. De plank is herbevestigd met moderne nagels die nadien zwart geretoucheerd zijn. DA: 1. Enkele biezen zijn vervangen. Bovenzijde: 1. Enkele biezen zijn vervangen. 2. Op de hoeken zijn aanvullingen gemaakt Onderzijde: 1. Mogelijks zijn de twee latten opnieuw bevestigd met moderne nagels.	AB: 2: zie Figuur 97 en Figuur 98 3: zie Figuur 99 en Figuur 100 4: zie Figuur 101 6: zie Figuur 102 CD: 1: zie Figuur 103 DA: 1: zie Figuur 104 en Figuur 105 Bovenzijde: 2: zie Figuur 94

Verkleuring en graffiti	
Verkleuring	Fotoverwijzing detailopnames
Omschrijving AB: 1. Enkele vlekken op de deur. BC: 1. Schade aan de afwerkingslaag achter het handvat. 2. Algemeen vervuild en vlekken. DA: 1. Schade aan de afwerkingslaag achter het handvat. 2. Algemeen vervuild en vlekken. Bovenzijde:	AB: 1: zie Figuur 106

1. Algemeen vervuild en vlekken.	
Filmvorming Omschrijving DA: 1. Glanzende film ter hoogte van oudere restauratie onderste bies.	Fotoverwijzing detailopnames DA: 1: zie Figuur 104 en Figuur 105
Graffiti Omschrijving AB: 1. Rechtsonder is het inventarisnummer '820' in rode letters aangebracht. CD: 1. In het midden is het inventarisnummer '820' in rode letters aangebracht. 2. Aan de linkerzijde in het midden zijn sporen van zwarte verf waarneembaar.	Fotoverwijzing detailopnames AB: 1: zie Figuur 83

4.2.3. Objectvereisten en aanbevelingen

Tentoonstellingsvereisten	
Huidige toestand	**Aanbevelingen naar optimalisatie**
Toestand is voldoende stabiel om tentoongesteld te worden.	Mogelijkheid voorzien om het object af te schermen van het publiek. Voorkomen dat personen de lades kunnen openen.

Omgevingscondities	
Huidige toestand	**Aanbevelingen naar optimalisatie**
Klimaat is niet optimaal en zorgt momenteel voor lichte krimp in het object waardoor verschillende lades klem zitten.	Verplaatsen naar ruimte constante RV met een droger klimaat (<50%). Dit om het klemmen van lades te voorkomen.

Klimatologische condities		
Richtlijnen met betrekking tot het klimaat		**Aanbevelingen naar optimalisatie**
RV %	45-55% (max. verandering: 5%/24u)	Verplaatsen naar een omgeving waar klimatologische condities gemonitord kunnen worden.
Temp.	15-25°C (max. verandering: 4°C/24u)	
Lux	Uv-blootstelling beperken	

Verpakking en opslag		
Voorwaarden met betrekking tot verpakking en opslag		**Omschrijving / aandachtspunten**
Primaire verpakking ☐ Vulkussens ☐ Verhuisdekens ☐ Tyvek ☒ Museumfoam ☒ Noppenfolie ☐ Zijdepapier ☐ Zuurvrij papier	**Secundaire verpakking** ☐ Kunststof krat ☒ Houten kist ☐ Zuurvrije kartonnen doos ☒ Houten palet ☐ Plastic palet	Object mag niet aan de handvaten worden opgetild.

Hanteren en transport

Object mag niet aan de handvaten worden opgetild. Om het object te transporteren dient het op een verrijdbaar karretje geplaatst te worden met een beschermlaag (museumfoam of noppenfolie) tussen het karretje en het object. Alvorens het object te verplaatsen dient de route gecontroleerd te worden op eventuele obstakels en andere problemen.
Bijzondere vereisten / opmerkingen
Object horizontaal verplaatsen om te voorkomen dat de lades er onverwacht uitschuiven.

4.3. Inventarisatie van de schade en mogelijke conservatie-restauratie ingrepen

4.3.1. Materiaalverlies

Locaties waar materiaalverlies opgetreden is kunnen onderworpen worden aan 2 verschillende conservatie-restauratie ingrepen. De eerste ingreep omvat een conservatiebehandeling waarbij het uitzicht van de schade niet veranderd wordt, maar de structurele integriteit wel verbeterd wordt.[47] Dit om het object maximaal te stabiliseren en eventuele actieve degradatie te stoppen. Het hout kan geconsolideerd worden met Regalrez 1126, Paraloid B72 of een combinatie van beide.[48]

Een tweede optie omvat een restauratie ingreep, waarbij het uitzicht van de schade wel veranderd wordt. Deze stap is een uitbreiding van de conservatiebehandeling en verhoogt naast de structurele stabiliteit ook de esthetische waarde van het object. De eigenschappen van een aanvulling moeten enerzijds gelijkaardig zijn aan die van het hout waarop de aanvulling gemaakt wordt, en anderzijds moeten ze compatibel zijn met het gewenste retoucheermiddel.[49] Voor de schade aan de robbellijsten kan er geopteerd worden om een aanvulling te maken bijvoorbeeld op basis van cellulosevezels en Klucel G.[50] Een andere optie is om aanvullingen te maken op basis van kurkgranulaat en een lijm, zoals huidenlijm of PVA.[51] Om aanvullingen te maken aan de ontbrekende fineerstukken kan er ook geopteerd worden om de aanvulling te maken uit fineerhout met gelijkaardige eigenschappen en tekening.

Voor de ontbrekende profielen aan de linker- en rechterzijde van het kabinet is een aanvulling niet voldoende en kan een volledige reproductie een optie zijn.

4.3.2. Barsten, breuken en haarbarsten

De barsten en breuken die voorkomen in het kabinet zijn vermoedelijk veroorzaakt door veranderingen in luchtvochtigheid. Vermits hout hygroscopisch is en zal reageren op veranderingen in de relatieve luchtvochtigheid, kan dit leiden tot schade door krimp of uitzetting. De breuken in het kabinet kunnen opgedeeld worden in twee groepen op basis van de oorzaak. Enerzijds zijn er de breuken die vermoedelijk ontstaan zijn door compressiekrimp. Dit zijn de breuken die zich verticaal op de deur bevinden en horizontaal op de bovenzijde. Compressiekrimp ontstaat wanneer het hout geklemd zit tussen verschillende andere elementen en hierdoor niet verder kan uitzetten. De extra druk veroorzaakt schade aan de celstructuur van het hout en wanneer het hout opnieuw krimpt, zal er schade ontstaan in de vorm van een breuk.[52] Anderzijds zijn er breuken die vermoedelijk ontstaan zijn door de aanwezigheid

---

[47] Achim Unger, Arno P. Schniewind, en Wibke Unger, *Conservation of wood artifacts. A handbook* (Springer, 2001), 363.
[48] Gino Mirocle Crisci e.a., 'Consolidating properties of Regalrez 1126 and Paraloid B72 applied to wood', *Journal of Cultural Heritage* 11, nr. 3 (1 juli 2010): 304-8; Unger, Schniewind, en Unger, *Conservation of wood artifacts*, 466; Rivers en Umney, *Conservation of Furniture*, 564-66.
[49] D. W. Grattan en R. L. Barclay, 'A study of gap-fillers for wooden objects', *Studies in Conservation* 33, nr. 2 (1 mei 1988): 84; Unger, Schniewind, en Unger, *Conservation of wood artifacts*, 553-54.
[50] Kate Fulcher, 'An investigation of the use of cellulose-based materials to gap-fill wooden objects†', *Studies in Conservation* 62, nr. 4 (19 mei 2017): 210-22.
[51] Unger, Schniewind, en Unger, *Conservation of wood artifacts*, 554.
[52] Rivers en Umney, *Conservation of Furniture*, 302-3.

van andere materialen. Dit zijn de breuken aan de linker- en rechterzijde die ontstaan zijn rond het metalen handvat. Het metaal heeft een andere uitzettingscoëfficiënt dan het hout en bijgevolg zullen er breuken ontstaan wanneer het hout uitzet.[53]

Gezien de oorzaak van dit schadefenomeen moeilijk te voorkomen valt is het afgeraden om de breuken op te vullen. Dit zal enkel leiden tot nieuwe compressiekrimp en zal bijgevolg verdere schade veroorzaken.

4.3.3. Mechanische schade

De mechanische schade op het kabinet wordt voornamelijk veroorzaakt door het in- en uitschuiven van de verschillende lades. Dit veroorzaakt krassen in de afwerkingslaag, die zichtbaar zijn op de onderste rij lades. Deze schade vormt geen actieve bedreiging voor de integriteit van het object. De schade kan verholpen worden door een plaatselijke retouche uit te voeren.[54] Echter, rekening houdend met het feit dat de lades vermoedelijk na een restauratiebehandeling nog steeds geopend zullen worden, zal de duurzaamheid en levensduur van de retouche aanzienlijk verminderd worden. Daarnaast valt op te merken dat de opgetreden schade onderdeel vormt van de gebruikssporen die het object vertoont. Een andere optie is bijgevolg het behoudt van deze schade.

4.3.4. Deformatie

Op de voorzijde van het kabinet zijn 2 kleine deformaties waarneembaar, vermoedelijk veroorzaakt door de ooit aanwezige deuren. Het betreft hier twee kleine deuken in het profiel. Deze schade vormt geen actieve bedreiging voor het object, maar verstoort enigszins de esthetische waarde. Mogelijks zou deze deformatie aangevuld kunnen worden met gelijkaardige methode zoals aangehaald is bij 4.3.1. Materiaalverlies.

4.3.5. Biologische schade

De biologische aantasting door houtborende insecten situeert zich voornamelijk aan de achterzijde van het kabinet. Daarnaast zijn er enkele uitvlieggaten waarneembaar op de bovenzijde van het object. Vermits er geen sprake is van een actieve aantasting, vormt deze schade geen bedreiging voor de integriteit van het object. Een mogelijke ingreep die uitgevoerd kan worden is het invullen van deze uitvlieggaten, voornamelijk degene op de bovenzijde, om de esthetische waarde van het object te verhogen. Deze mogelijke aanvullingen kunnen met een gelijkaardige methode uitgevoerd worden zoals aangehaald is bij 4.3.1. Materiaalverlies.

4.3.6. Oude restauratie ingrepen

Verschillende van de oude restauratie ingrepen hebben een lage kwaliteit. De materialen waarmee deze ingrepen zijn uitgevoerd zijn niet verder onderzocht en bijgevolg is het moeilijk om te beoordelen of deze al dan niet een negatieve impact zullen hebben op het object op lange termijn. Mogelijks kunnen de ingrepen met een lagere kwaliteit ongedaan gemaakt worden en vervangen worden door ingrepen waarvan het effect op lange termijn beter begrepen is. Het vervangen van deze ingrepen zou ook een positief effect hebben op de esthetische waarde van het object, maar anderzijds wordt hiermee wel een historische gelaagdheid verwijderd.

4.3.7. Verkleuring en graffiti

De verkleuringen op het oppervlak van het kabinet, voornamelijk aan de linker-, rechter en bovenzijde zijn vermoedelijk veroorzaakt door een oudere ingreep aan de afwerkingslaag. Hoewel het mogelijk is om deze

---

[53] Rivers en Umney, 302.
[54] Verband der Restauratoren, red., *Transparente Oberflächen auf Holz: Beiträge zur Fachtagung 2015 in Würzburg* (Bonn: Verband der Restauratoren E.V. (VDR), 2017), 134-37.

afwerkingslaag af te nemen, is een dergelijke ingreep vaak erg ingrijpend.[55] Indien dit toch noodzakelijk geacht wordt, dient er eerst verder onderzoek gevoerd te worden naar de samenstelling van deze afwerkingslagen.

5. Besluitvorming en ontwerp

5.1. Waardeanalyse en besluitvorming

5.1.1. Op de museale weegschaal – waarderingsformulier[56]

Aanleiding voor de waardering: Opstellen conserveringsplan en restauratiemethode bepalen				**Uitgevoerd door:** Tjabbe Nijs
Vraagstelling voor de waardering: Welke waarden bezit het object en moeten behouden worden voor toekomstige generaties?				**Datum:** 6-1-2024
Referentiekader voor de waardering met argumentatie: De waardering wordt uitgevoerd met de collectie van de eigen instelling (KMKG) als referentie.				
				Definiëring van het waarderingskader: Beschrijf waaraan een object of (deel)collectie moet voldoen om resp. laag, gemiddeld of hoog gewaardeerd te worden voor de verschillende criteria
	Criteria	**Laag**	**Gemiddeld**	**Hoog**
Kenmerken	**Toestand** (staat, conditie, intactheid, materiële authenticiteit, materiële integriteit)	Slechte conditie – object is weinig hanteerbaar	Matige conditie – object is matig hanteerbaar	Goede conditie – object is hanteerbaar
	Ensemble (compleetheid, eenheid, samenhang, conceptuele integriteit, conceptuele authenticiteit, contextuele authenticiteit)	De meeste onderdelen ontbreken	Enkele onderdelen ontbreken	Geen ontbrekende onderdelen
	Herkomst (documentatie, levensverhaal, biografie, bron, provenance, pedigree)	Onbekend	Geringe informatie	Goed gedocumenteerd
	Zeldzaamheid en **representatie** (uniciteit, voorbeeldwaarde, prototype, type-exemplaar)	Meerdere gelijkaardige objecten		Uniek
Cultuurhistorisch	**Historisch** (biografisch, sociaal-historisch, natuurhistorisch, techniekhistorisch, wetenschapshistorisch)			
	Artistiek (kunsthistorisch, architectuurhistorisch, ontwerp, vakmanschap, makelij, decoratie)	Veelvoorkomend ontwerp		Uniek ontwerp
	Informatief (studie, onderzoek, wetenschap, documentatie, referentie, getuigenis, archief)	Weinig mogelijkheid tot verder onderzoek		Veel mogelijkheid tot verder onderzoek
Gebruik	**Museaal** (presentatie, educatie, onderzoek)	Lage educatieve waarde		Hoge educatieve waarde
	Economisch (bedrijfskapitaal, financieel, pr, spinoff, toeristisch, reputatie)			

[55] Verband der Restauratoren, 127-28.
[56] Anne Versloot, 'Op de museale weegschaal: collectiewaardering in zes stappen' (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2013).

5.1.2. Kenmerken

5.1.2.1. Toestand

De toestand van het kabinet is over het algemeen stabiel. De handvaten van de lades zijn fragieler waardoor het object matig hanteerbaar is. Bijgevolg krijgt het object een **matige** waarde toegekend.

5.1.2.1. Ensemble

Het kabinet is vermoedelijk compleet. Mogelijks ontbreekt er achter de deur een invulling van het perspectiefje, maar dit is niet met zekerheid geweten. Bijgevolg krijgt het object een **hoge** waarde toegekend.

5.1.2.1. Herkomst

Over de herkomst van het object is weinig informatie teruggevonden. Bijgevolg krijgt het object een **lage** waarde toegekend.

5.1.2.1. Zeldzaamheid

Het registratieformulier vermeldt een gelijkaardig object verkocht op een veiling van Sotheby's.[57] Daarnaast is er een nog een gelijkaardig kabinet teruggevonden op een particuliere veilingsite.[58] Bijgevolg krijgt het object een **matige** waarde toegekend.

5.1.3. Cultuurhistorisch

5.1.3.1. Historisch

Het kabinet is vermoedelijk vervaardigd in Augsburg, een belangrijke handelsstad tijdens de periode waarin het kabinet vermoedelijk vervaardigd is. Daarnaast is het object een voorbeeld van een kabinet dat gemerkt werd als 'EBEN', maar geen ebbenhout bevat. Bijgevolg krijgt het object een **matige** waarde toegekend.

5.1.3.2. Artistiek

Het ontwerp van het kabinet is gebaseerd op een veelvoorkomende typologie.[59] Daarnaast is de uitvoering niet van de hoogste kwaliteit en zijn er veel goedkopere materialen gebruikt. Bijgevolg krijgt het object een **lage** waarde toegekend.

---

[57] 'Registratiedocument nr.820'.
[58] 'Proantic: Louis XIV Period Cabinet, Fine XVII Debut XVIII Century, Bla', geraadpleegd 7 januari 2024, https://www.proantic.com/en/939564-louis-xiv-period-cabinet-fine-xvii-debut-xviii-century-blackened-wood-and-bone-marquetry.html#.
[59] Fabri, 'De 17de-eeuwse Antwerpse kunstkast : typologische en historische as', 64-65.

5.1.3.3. Informatief

Het object is een bron van informatie, onder andere over het vervalsen van ebbenhout, meubelconstructie methoden en historische restauratiepraktijken. Het kabinet biedt de mogelijkheid om veel van deze aspecten verder te onderzoeken. Bijgevolg krijgt het object een **hoge** waarde toegekend.

5.1.4. Gebruik

5.1.4.1. Museaal

Aansluitend bij de informatieve waarde en gezien het feit dat het object momenteel ingezet wordt voor educatieve en onderzoeksgerichte doeleinden heeft het object een **hoge** waarde op dit vlak.

5.1.4.2. Economisch

Over de economische waarde van het kabinet kan geen waardeoordeel gevormd worden.

5.1.4. Besluit

(Kunst)historische waarde	Matig
Esthetische waarde	Matig
Cultuurhistorische waarde	Matig
Onderzoekswaarde	Hoog
Zeldzaamheidswaarde	Matig
Gebruikswaarde	Hoog

5.2. Voorstel van behandeling

5.2.1. Conservatiebehandeling

Behandeling (A): Conservatiebehandeling	
Beschrijving en doelstelling:	Conservatie object met als doel enkel de duurzaamheid te vergroten zonder de erfgoedwaarde te beïnvloeden.
Acties	
* Droge oppervlakte reiniging	Verwijderen van oppervlaktevervuiling met als doel voorkomen dat oppervlakte vuil een katalysator wordt voor verdere degradatieverschijnselen
* Verlijmen en consolideren loszittende elementen	Consolideren van loszittende elementen met als doel verder verlies en dissociatie te voorkomen.
Invloed van behandeling op erfgoedwaarden	De voorgestelde behandelingen hebben geen invloed op de invloed op de erfgoedwaarden

Technische beschrijving	1. Afstoffen met zachte borstels + museumstofzuiger 2. Consolideren loszittende elementen met Paraloid B72 / Regalrez 1126 3. Mogelijks structurele aanvullingen maken op basis van kurkgranulaat of cellulosevezels
Voordelen	Geen impact op de erfgoedwaarde van het object. Mits correcte opslag zal het object gedurende lange periode duurzaam meegaan en ingezet kunnen worden voor educatieve en onderzoeksdoeleinden
Nadelen	De esthetische onvolmaaktheden en visueel storende elementen blijven behouden. Het consolideren van hout is niet 100% reversibel
Risico's	Incorrect handelen tijdens het consolidatieproces kan tot schade leiden.

5.2.2. Terughoudende restauratiebehandeling

Behandeling (B): Terughoudende restauratiebehandeling	
Beschrijving en doelstelling:	De terughoudende restauratiebehandeling heeft als doel de duurzaamheid van het object te vergroten en daarnaast ook de esthetische waarde te verhogen.
Acties	
* A	Alle acties beschreven bij A
* Aanvullen en retoucheren meest storende lacunes in het fineerhout	Grote lacunes aanvullen en retoucheren zodat deze beter in het geheel integreren.
* Retoucheren (vervuilen) witte biezen	De fel contrasterende witte biezen voorzien van een kunstmatige patina met een glacis zodat deze beter in het geheel integreren
Invloed van behandeling op erfgoedwaarden	De terughoudende restauratiebehandeling tracht de esthetische waarde van het geheel te verhogen met minimale ingrepen.
Technische beschrijving	1. Aanvullingen maken op basis van fineerhout (voor grote lacunes) 2. Aanvullingen maken op basis van kurkgranulaat of cellulosevezels (voor kleine lacunes) 3. Retouches met geschikt, reversibel bindmiddel aanbrengen
Voordelen	Toename in de leesbaarheid van het object door het integreren van de visueel meest storende elementen. Weinig ingrijpende en reversibele ingrepen. Mits correcte opslag zal het object gedurende lange periode duurzaam meegaan en ingezet kunnen worden voor educatieve en onderzoeksdoeleinden
Nadelen	Het consolideren van hout is niet 100% reversibel
Risico's	Incorrect handelen tijdens het consolidatieproces kan tot schade leiden.

5.2.3. Volledige restauratiebehandeling

Behandeling (C): Volledige restauratiebehandeling	
Beschrijving en doelstelling:	De volledige restauratiebehandeling heeft als doel de duurzaamheid van het object te verhogen en daarnaast het object terug te brengen naar zijn oorspronkelijke toestand.
Acties	
* A	Alle acties beschreven bij A
* B (behalve vervuilen biezen)	Alle acties beschreven bij B, met uitzondering van het vervuilen van de witte biezen
* Aanvullen ontbrekende profielen	Een reproductie maken van de ontbrekende profielen aan de zijkanten
* Aanvullen en retoucheren alle lacunes in inlegwerk en fineerhout	Naast de meest storende lacunes ook de kleinere en minder zichtbare aanvullen en retoucheren.
* Reinigen van de originele biezen	De originele biezen reinigen en terugbrengen naar hun originele toestand.
Invloed van behandeling op erfgoedwaarden	De volledige restauratiebehandeling tracht de esthetische waarde maximaal te verhogen door iets ingrijpende ingrepen te verrichten.
Technische beschrijving	1. Reproductie maken voor de ontbrekende profielen 2. Reinigen van de originele biezen met een geschikt solventsysteem
Voordelen	Toename in de leesbaarheid van het object door het integreren van de visueel storende elementen. Toename in de beleveniswaarde van het object door het toevoegen van de ontbrekende elementen Mits correcte opslag zal het object gedurende lange periode duurzaam meegaan en ingezet kunnen worden voor educatieve en onderzoeksdoeleinden
Nadelen	Erg ingrijpende, doch reversibele ingrepen die het uitzicht van het kabinet drastisch aanpassen Het consolideren van hout is niet 100% reversibel
Risico's	Incorrect handelen tijdens het consolidatieproces kan tot schade leiden.

6. Conclusie vooronderzoek

In dit vooronderzoek zijn de vele aspecten van het kunstkabinet verkend en beschreven. Na opvraging van de basisregistratiegegevens en een bezoek aan het archief van de KMKG in Brussel zijn de meest essentiële gegevens gevonden. Echter moet er ook wel opgemerkt worden dat er veel gegevens niet geweten zijn.

De resultaten van het contextonderzoek van het kabinet zijn matig. Voornamelijk het onderzoek naar de ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische context stootte op veel obstakels. Literatuur over Augsburg was vaak enkel beschikbaar in Duitstalige boeken wat vlot onderzoek bemoeilijkte. Gezien de relatief korte onderzoeksperiode is geopteerd om deze hoofdstukken tot een minimum te behouden. De beschrijving van het object daarentegen is uitgebreider, gezien de beschikbaarheid van het werk van Fabri.

Het kunstkabinet bleek een bijzonder complex object te zijn en dit maakte het moeilijk om over elk aspect voldoende diepgang te bekomen. Desondanks is het onderzoek erin geslaagd de voornaamste materialen en technieken tot op zekere hoogte te beschrijven. De meeste problematiek werd ondervonden bij het beschrijven van de afwerkingslagen, gezien dit een complex gegeven is en een onderzoek op zich waard is. Het object is gedateerd in een periode die ongeveer 150 jaar spant, maar ook hier maakt de complexiteit van het object het moeilijk om het in een zeer nauwkeurige periode te situeren. Het conditierapport en de bijhorende schadefenomenen zijn gedocumenteerd en mogelijke ingrepen zijn besproken.

Tot slot is er een waardeanalyse uitgevoerd op het object waaruit gebleken is dat het vooral een hoge educatieve waarde bezit. De waardeanalyse vormde uiteindelijk ook een belangrijk element in het opstellen van de mogelijke behandelingsconcepten. De klant krijgt hier keuze uit drie verschillende opties, waaraan eventueel nog aanpassingen gemaakt kunnen worden op basis van de noden. Voorafgaand aan een eventuele behandeling zal er ook nog verder onderzoek gevoerd moeten worden naar de gebruikte materialen, voornamelijk de afwerkingslagen, vermits hier momenteel onvoldoende informatie over is om een concrete behandeling op te stellen.

7. Behandelingsrapport

Dit behandelingsrapport beschrijft het vervolg van de behandeling van het Augsburgs kabinet met inventarisnummer 820 uit de collectie van het KMKG/MRAH. De behandeling werd opgestart door De Boeck in 2023.[60]

Reinigen benen biezen

De benen biezen zijn vervuild met een zwarte afwerkingslaag, vermoedelijk een schellakvernis. Na uitvoeren van een kleine spottest blijkt de laag oplosbaar in ethanol. Bij een eerste reinigingstest werd 1 cm van een bies gereinigd met een wattenstaafje en ethanol. De afwerkingslaag wordt redelijk goed verwijderd, maar de reiniging is zeer tijdintensief. Daarom wordt er besloten om een tweede reinigingstest uit te voeren met een rigide agargel (3m% agar-agar, 30% ethanol). De gels worden op de biezen geplaatst. Vervolgens wordt hierop Melinex en een zandzakje als gewicht geplaatst. De gel laat men gedurende 1, 2, 5 en 10 minuten inwerken. Echter, na de eerste testreeks blijk het aanbrengen van de dunne gelstrips zeer moeilijk en tijdsintensief. Het resultaat is daarnaast ook onvoldoende.

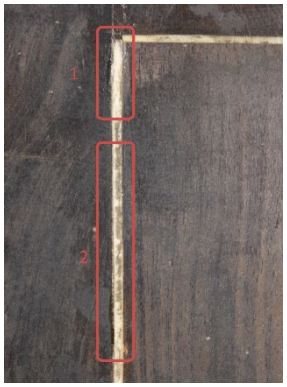

Figuur 1: Reinigingstesten. 1: ethanol en wattenstaafje; 2: agargel

Figuur 2: Plaatsen van agargelstrips op de biezen.

Figuur 3: Gelstrips onder Melinex en gewicht

Er wordt tot slot ook een mechanische reiniging overwogen. Een kleine spotreiniging wordt uitgevoerd door met minimale druk een scalpelmesje over de biezen te laten glijden. Dit levert een beter resultaat op en is efficiënter. Bovendien kan men met een mechanische reiniging meer controle uitoefenen over het te reinigen oppervlak. De reiniging met solvent houdt een aanzienlijk risico in om ethanol op de omliggende afwerkingslaag te morsen en deze bijgevolg te beschadigen. Daarom wordt besloten om alle benen biezen mechanisch te reinigen.

[60] Kim De Boeck, 'Behandeling van een 17e -eeuws kunstkabinet uit de collectie van het KMKG', 2023.

Figuur 4: Testzones mechanische reiniging

Figuur 5: Bies na mechanische reiniging

Consolidatie loszittende elementen

Aan de onderzijde van het kabinet, alsook aan de rechterzijde zijde van het AB-profiel zitten enkele elementen los. Deze worden verlijmd met een vislijm. Deze lijm is reversibel. Voor het consolideren van het profiel werd de vislijm geïnjecteerd in de aanwezige uitvlieggaten, wat de reversibiliteit van de ingreep verminderd. Tussen het profiel en de klem wordt een stukje kurk geplaatst, om verdere schade te voorkomen.

Figuur 6: Profiel wordt geklemd tijdens consolidatie

Figuur 7: Profiel na consolidatie

Figuur 8: Consolidatie van de steunbalk

Reconstructie zijprofielen

Zowel aan de BC- als aan de DA-zijde ontbreken de geprofileerde lijsten. Op basis van het aanwezige profiel aan de AB-zijde zal er een reconstructie gemaakt worden.

Verwijderen uitstekende nagels

Alvorens de profielen gereconstrueerd kunnen worden, moet het toekomstige lijmvlak gereinigd worden en vrij zijn van uitstekende delen. Aan de BC-zijde van het kabinet steken er 2 nagels uit het profiel (Figuur 9), die vermoedelijk dienden om het zijprofiel te bevestigen. Er werd besloten om deze nagels te verwijderen. De nagels zijn sterk gecorrodeerd en vervormt. Daarnaast is de erfgoedwaarde ervan minimaal, omdat het vermoedelijk latere toevoegingen zijn (zie 4.1.4.2. Spijkers en nagels).

De nagels worden verwijderd met een platbektang. De nagels worden aan de kop vastgegrepen en met een beetje trekkracht uit het profiel getrokken. Het verstek van het profiel is nu vrij van obstakels (Figuur 10). De verwijderde nagels worden in een gripzakje bewaard (Figuur 11).

Figuur 9: Bovenaanzicht profiel met nagels

Figuur 10: Bovenaanzicht nadat nagels verwijderd zijn

Figuur 11: Verwijderde nagels

Verwijderen collageenlijmresiduen

Zowel aan de BC- als aan de DA-zijde zijn er nog collageenlijmresiduen aanwezig op het lijmvlak waar de oorspronkelijke profielen bevestigd waren. Deze moeten verwijderd worden zodat een goede hechting verzekerd kan worden wanneer de nieuwe profielen verlijmd worden.

De collageenlijmresten worden met behulp van een Klucel G (10m%) in gedemineraliseerd water afgenomen. De Klucel G oplossing wordt in een dikke laag aangebracht op de lijmresten (Figuur 14). Vervolgens laat men dit mengsel

25 minuten inwerken op de collageenlijm zodat deze zwelt en week wordt. Nadat de lijm gezwollen is, wordt deze met een scalpel afgenomen. De behandeling op sommige stukken 2 tot 3 maal herhaald, tot alle lijmresten verwijderd zijn. Nadat de lijmresten afgenomen zijn blijft er een zuiver lijmvlak over waarop de gereconstrueerde profielen verlijmd kunnen worden.

Figuur 12: Lijmvlak DA met collageenlijmresten

Figuur 13: Lijmvlak DA nadat lijmresten verwijderd zijn

Figuur 14: Klucel G op het lijmvlak

Reconstructie profielen

De profielen worden vervaardigd uit een stuk perenhout (*Pyrus communis*) met afmeting 400 mm x 40 mm x 20 mm (L x B x H). Deze fijnnervige houtsoort werd historisch gebruikt om ebbenhoutimitaties te maken.[61] De balk wordt eerst in de lengterichting doorgezaagd zodat er 2 balken met afmetingen 400 mm x 20 mm x 20 mm bekomen worden. Deze 2 balken vormen het startpunt voor de reconstructies.

Er zijn twee opties voor het maken van een profiel. Enerzijds kan er een op maat gemaakt mes gemaakt worden om vervolgens dit mes in een trekbank te plaatsen en de profielen te snijden. Anderzijds kan het profiel gemaakt worden door in een blokpatroon materiaal weg te schaven en de ojieven vorm te geven door middel van schuren. Voor de reconstructies wordt gekozen om deze methode te gebruiken. Dit omdat er het geschikte materiaal voor het maken van een mes niet tijdig beschikbaar was, maar ook wegens het feit dat beide zijdes niet volledig symmetrisch zijn. Door beide profielen apart te maken kan een betere aansluiting verworven worden.

Figuur 15 toont de werkwijze. Het materiaal in de rode rechthoeken worden eerst met een Stanley n°78 sponning schaaf weggesneden. Deze schaaf kan nauwkeurig afgesteld worden zodat het snijvlak een bepaalde breedte heeft. Nadat de rode zones zijn weggesneden, bekomt men een ruwe vorm van het profiel. Vervolgens worden de blauwe zones met schuurpapier (P220 en P600) afgerond. Beide profielen verschillen licht van elkaar, maar sluiten goed aan

[61] Wiselius, *Houtvademecum*, 460-61.

op het profiel aan de voorzijde. Het kabinet helt circa 0,5° naar achteren. Daarom wordt er een helling gesneden in de onderzijden van de profielen met een reischaaf (Stanley n°6) en met een zoetschaaf (Stanley n°4). Tot slot worden de profielen in lengte op maat gezaagd met een precisiecirkelzaag.

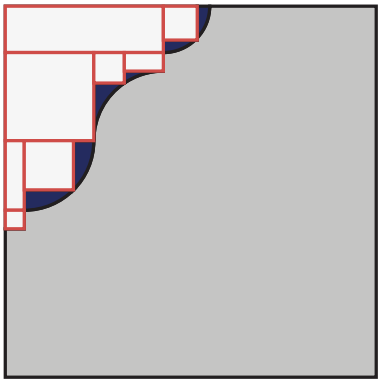

Figuur 15: Illustratie van de schaaf en schuur methode

Figuur 16: Zijaanzicht profiel

Omdat het lijmvlak niet volledig recht is, worden op enkele plaatsen op het profiel stukjes perenhout fineer verlijmt met een vislijm (Figuur 18). Hierdoor sluit het profiel beter aan op het lijmvlak. Het fineer wordt met een klemsysteem op de profielen verlijmt (Figuur 17).

Figuur 17: Lijmklem om fineer op het profiel te verlijmen

Figuur 18: Stukje fineer op het profiel

Beitsen profielen

De profielen worden zwart gebeitst met het beitsmiddel *Dictum Spiritus Beize Schwarz*. De beits wordt eerst uitgetest op reeks testbanken, waaruit blijkt dat de kleur te paars is. Om dit te neutraliseren wordt er gele oker aan toegevoegd. Voor elke applicatie van het beitsmiddel wordt het fineerhout opgeschuurd met P600 schuurpapier. Daarna wordt het beitsmiddel aangebracht volgens het recept in Tabel 1. Nadat het beitsmiddel aangebracht is wordt het fineerhout met een papieren doek afgeveegd, om het overtollige beitsmiddel te verwijderen. Tot slot laat men het beitsmiddel 20 minuten drogen, alvorens het fineerhout opnieuw te schuren en de volgende applicatie aan te brengen.

Applicatie	1	2	3	4	5	6
Verhouding (Beitsmiddel:Ethanol)	(1:1)	(1:1)	(1:1)	(2:1)	(2:1)	(3:1)

Tabel 1: Verhouding beitsmiddel en ethanol die gebruikt werden tijdens de zes applicaties.

Afwerking profielen

De profielen worden tot slot afgewerkt met een microkristallijne was. Naast was werd ook Regalrez en Laropal overwogen, maar de glansgraad hiervan was te hoog. Aangezien de kleur van het profiel na het beitsen nog te koel

was, werd er geopteerd om de was te vermengen met gebrande omber. Tot slot wordt de was licht opgeboend zodat een gelijkaardige glansgraad bekomen wordt ten opzichte van het profiel aan de voorzijde.

Toekomstige behandelingen

Niet alle behandelingen zijn uitgevoerd kunnen worden. Wat volgt is een oplijsting van de behandelingen die nog uitgevoerd moeten worden, alsook richtlijnen met betrekking tot de uitvoering.

Montage profielen

De profielen zijn tijdens het uitvoeren van de behandeling niet gemonteerd. Oorspronkelijk werd aangenomen dat deze op het oude lijmvlak verlijmd konden worden, maar na overleg is gebleken dat deze methode onvoldoende sterk is. Hoewel de profielen geen dragend element vormen, kunnen ze dit wel worden indien het kabinet foutief gemanipuleerd wordt, waardoor het gewicht op de zijkant komt te rusten. Indien de profielen enkel verlijmd zijn, kunnen ze hierdoor mogelijks afbreken. Daarom is een extra versteviging noodzakelijk.

Voor de montage wordt er onderaan het kabinet een lat of twee blokjes verlijmd waarin een deuvel gemaakt kan worden. De lat of blokjes zijn op deze manier reversibel en staan toe een deuvel te maken zonder een invasieve ingreep te moeten maken in het kabinet zelf.

Aanvullingen fineer

De aanvullingen voor het fineer zijn op maat gezaagd, maar zijn nog niet zwart gebeitst en verlijmd. Voor het zwartbeitsen kan hetzelfde recept gevolgd worden als hetgeen gebruikt is voor het beitsen van de profielen. Het fineer kan ook afgewerkt worden met een waslaag om eenzelfde glansgraad te bekomen.

Aanvulling been

Voor lade AB 2.1 moet nog een aanvulling gemaakt worden voor een lacune in het inlegwerk. Hiervoor kan een plaatje uit been gemaakt worden. Het zwarte motief kan na verlijming aangebracht worden met Laropal A81.

Retoucheren biezen

De benenbiezen de tijdens de restauratie van 2023 zijn aangebracht integreren na de reiniging van de originele biezen beter, maar nog onvoldoende. Daarom moet er nog een lichtgele glacis overgezet worden. Dit kan gedaan worden met Laropal A81.

Retoucheren historische schade

De bevestigingspunten van de scharnieren van de ontbrekende deuren aan de linkerkant van de voorzijde moeten zwart geretoucheerd worden. Ook hier kan Laropal A81 voor gebruikt worden.

Handvaten lades bevestigen

Het handvat van lade AB 3.3 moet opnieuw bevestigd worden. Het handvat kan vastgezet worden met een collageenlijm in de onderliggende kurkaanvulling.

Handvaten corpus

Er is een wasophoping opgemerkt op de handvaten aan de BC- en DA-zijde. In de putcorrosie zijn witte puntjes zichtbaar van een waslaag. Deze moeten verdunt worden zodat ze niet meer zichtbaar zijn.

Resultaat

Figuur 19: Vooraanzicht na behandeling

Figuur 20: Zijaanzicht BC na behandeling

Figuur 21: Zijaanzicht DA na behandeling

Figuur 22: Bovenaanzicht na behandeling

De behandeling heeft zowel de leesbaarheid als de beleveniswaarde van het object vergroot. De gereinigde benen biezen en de gereconstrueerde zijprofielen tonen het kabinet weer zoals de vermoedelijke originele toestand. De consolidatie van de loszittende elementen heeft de duurzaamheid vergroot.

8. Bibliografie

Brett, Kate. *Making Traditional Marbled Papers*. Ramsbury: The Crowood Press, 2021.

Cook, Billy. *The Complete Guide to Repairing and Restoring Antique Furniture*. London: Lorenz, 2002.

Crisci, Gino Mirocle, Mauro Francesco La Russa, Marco Malagodi, en Silvestro Antonio Ruffolo. 'Consolidating properties of Regalrez 1126 and Paraloid B72 applied to wood'. *Journal of Cultural Heritage* 11, nr. 3 (1 juli 2010): 304-8.

Database of ATR-FT-IR spectra of various materials. 'Shellac Varnish – Database of ATR-FT-IR Spectra of Various Materials'. Geraadpleegd 2 juni 2024. https://spectra.chem.ut.ee/coating_materials/shellac/.

De Boeck, Kim. 'Behandeling van een 17e -eeuws kunstkabinet uit de collectie van het KMKG', 2023.

Fabri, Ria. 'De 17de-eeuwse Antwerpse kunstkast : typologische en historische as'. MA2 Monografie, Universiteit Antwerpen, 1991.

Floyd, Jack. 'THE HISTORY, INDUSTRY, PROCESSING, USES AND APPLICATION OF WOOD VENEER'. Oklahoma State University, 1958.

Fulcher, Kate. 'An investigation of the use of cellulose-based materials to gap-fill wooden objects†'. *Studies in Conservation* 62, nr. 4 (19 mei 2017): 210-22.

Grattan, D. W., en R. L. Barclay. 'A study of gap-fillers for wooden objects'. *Studies in Conservation* 33, nr. 2 (1 mei 1988): 71-86.

Hoadley, R. Bruce. *Understanding Wood: A Craftsman's Guide to Wood Technology*. Newtown, CT: Taunton Press, 2000.

Janse, Herman, en Hans Piena. *Spijkers en draadnagels*. Leiden: Primavera, 2004.

Krzyszkowska, Olga, en Robert Morkot. 'Ivory and related materials'. Cambridge University Press, 2000.

Kunstauktionen, Hampel. 'Feines Barockkabinett gest. mit EBEN und Augsburger Stadtwappen'. Hampel-Auctions. Geraadpleegd 7 januari 2024. https://www.hampel-auctions.com/archive-catalogue-detail.html?a=117&s=626&c=266.

MacGregor, Arthur. *Bone, Antler, Ivory and Horn*. Routledge, 2014.

Miller, H. G. *Hand and Machine Woodwork*. London: Macmillan Education UK, 1962.

'Proantic: Louis XIV Period Cabinet, Fine XVII Debut XVIII Century, Bla'. Geraadpleegd 7 januari 2024. https://www.proantic.com/en/939564-louis-xiv-period-cabinet-fine-xvii-debut-xviii-century-blackened-wood-and-bone-marquetry.html#.

'Registratiedocument nr.820', z.d. KMKG. Geraadpleegd 18 december 2023.

Rivers, Shayne, en Nick Umney. *Conservation of Furniture*. Repr. Butterworth-Heinemann Series in Conservation and Museology. Oxford: Butterworth-Heinemann, 2008.

Roubo. *L' Art du Menuisier IIIe section de la IIIe partie*, 1774.

'Shellac, Orange, Gettens 100.A17.TIF'. Geraadpleegd 2 juni 2024. https://cameo.mfa.org/wiki/File:Shellac,_Orange,_Gettens_100.A17.TIF.

Simpson, Elizabeth, red. *The Adventure of the Illustrious Scholar: Papers Presented to Oscar White Muscarella*. BRILL, 2018.

Unger, Achim, Arno P. Schniewind, en Wibke Unger. *Conservation of wood artifacts. A handbook*. Springer, 2001.

Vandewalle, Paul, en Familiekunde Vlaanderen. 'Oude Maten en Gewichten'. Histories vzw, z.d.

Verband der Restauratoren, red. *Transparente Oberflächen auf Holz: Beiträge zur Fachtagung 2015 in Würzburg*. Bonn: Verband der Restauratoren E.V. (VDR), 2017.

Versloot, Anne. 'Op de museale weegschaal: collectiewaardering in zes stappen'. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2013.

Vetterle, Anton. *Die Münzen der Freien Reichsstadt Augsburg von 1521 bis 1805: Katalog*. 1. Auflage. Regenstauf: Battenberg Gietl Verlag GmbH, 2021.

Wikibooks. 'Antonio de Pereda y Salgado - Still-Life with an Ebony Chest'. Geraadpleegd 3 juni 2024. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Antonio_de_Pereda_y_Salgado_-_Still-Life_with_an_Ebony_Chest_-_WGA17174.jpg.

Wiselius, S.I. *Houtvademecum*. 10de dr. Den Haag: Sdu Uitgevers, 2011.

Wolfe, Richard J. *Marbled paper: its history, techniques, and patterns: with special reference to the relationship of marbling to bookbinding in Europe and the Western world*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1990.

Woolnough, Charles W. *The Whole Art of Marbling as Applied to Paper, Bookedges, Etc. : Containing a Full Description of the Nature and Properties of the Materials Used, the Method of Preparing Them, and of Executing Every Kind of Marbling in Use at the Present Time, with Numerous Illustrations and Examples*. London (GB): George Bell and Sons, 1881.

9. Glossarium

UIVFP: **U**ltraviolet **I**nduced **V**isible **F**luorescence **P**hotography; Een beeldvormende techniek waarbij materie bestraalt wordt met uv-straling waardoor de materie op zijn beurt zichtbaar licht uitzendt dat gedetecteerd kan worden en omgezet wordt in een afbeelding.

10. Bijlagen

Op de volgende pagina's vindt u de figuren vermeld doorheen het verslag. Bij de detailopnames staat de locatie van de opname als volgt vermeld: nn.X.Y, waarbij nn vervangen wordt door de zijdes AB, BC, CD, DA of Bovenzijde gevolgd door 2 nummers die wijzen op de locatie binnen het raster van de respectievelijke zijde.

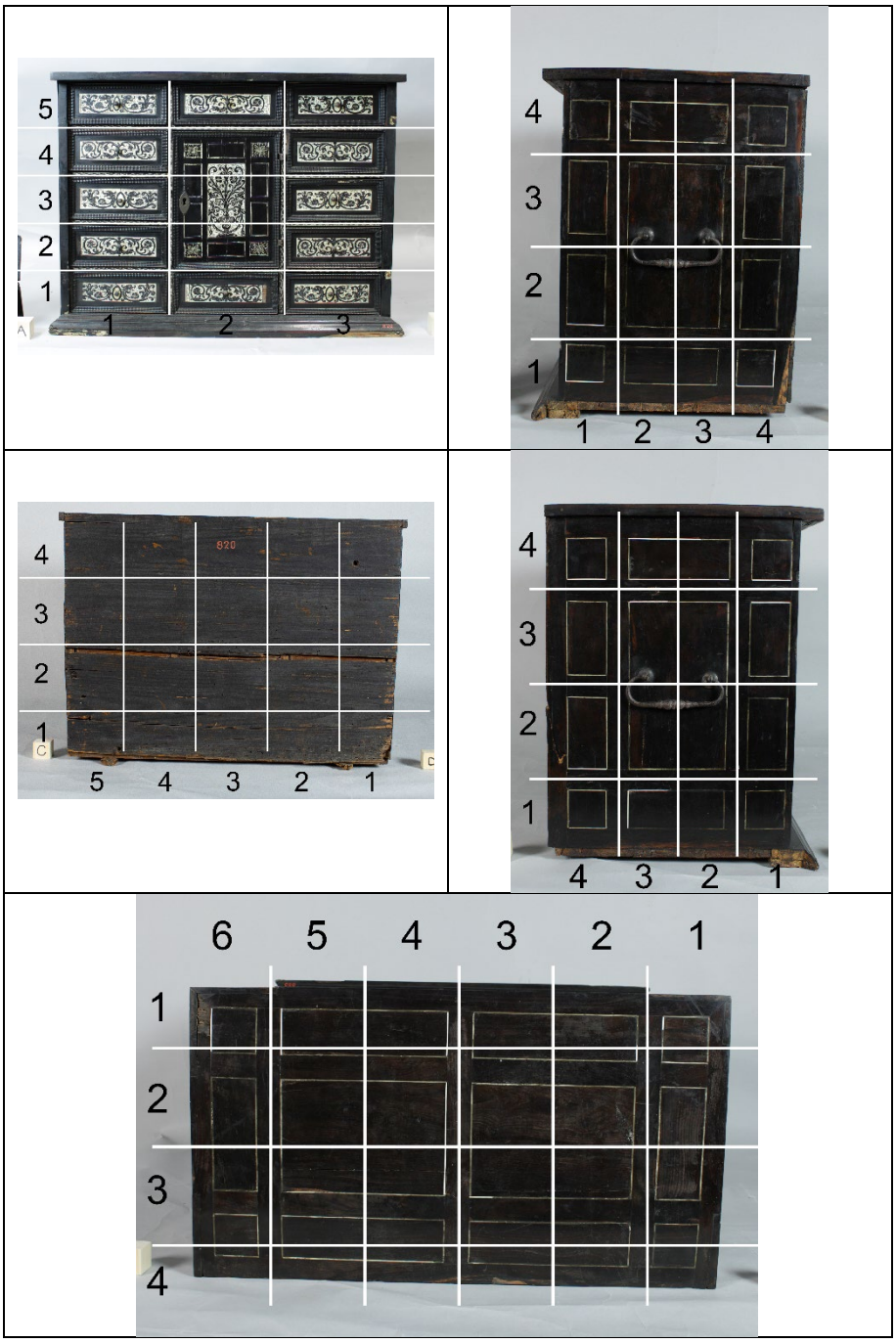

Onderstaande tabel geeft een beknopt overzicht van de locaties waarvan microscopische opnames gemaakt zijn.

	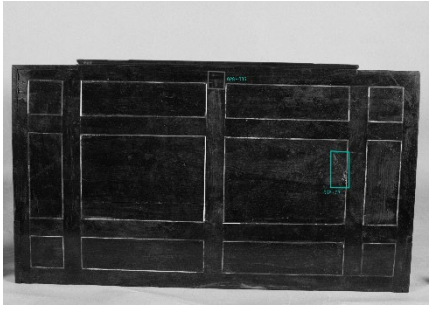

De 3D-modellen die gemaakt zijn in de loop van het onderzoek zijn beschikbaar via onderstaande link:
https://github.com/TjabbeN/Vooronderzoek-COB1

Figuur 23: Vooraanzicht - AB

Figuur 24: Vooraanzicht - AB - zonder lades

Figuur 25: Linkerzijaanzicht - BC

Figuur 26: Achteraanzicht - CD

Figuur 27: Rechterzijaanzicht - DA

Figuur 28: Onderaanzicht

Figuur 29: Bovenaanzicht

Figuur 30: Detailopname deur

Figuur 31: Detailopname binnenzijde deur

Figuur 32: Zijaanzicht deur

Figuur 33: Microscopische opname onderzijde deur - Schaal: 3 mm

Figuur 34: AB.3.2 tot 3.4 - Detail lades

Figuur 35: AB.1.3 - Close-up van lade met draak boven motief

Figuur 36: AB.3.4 - Close-up van lade met draak onder motief

Figuur 37: AB.3.4 - Zijaanzicht lade

Figuur 38: AB.3.4 - Bovenaanzicht lade

Figuur 39: Detail lades achter deur

Figuur 40: AB.2.4 - Lade rechtsboven achter deur

Figuur 41: AB.2.4 - Lade rechtsboven achter deur - achterzijde

Figuur 42: AB.2.4 - Lade rechtsboven achter deur - bovenaanzicht

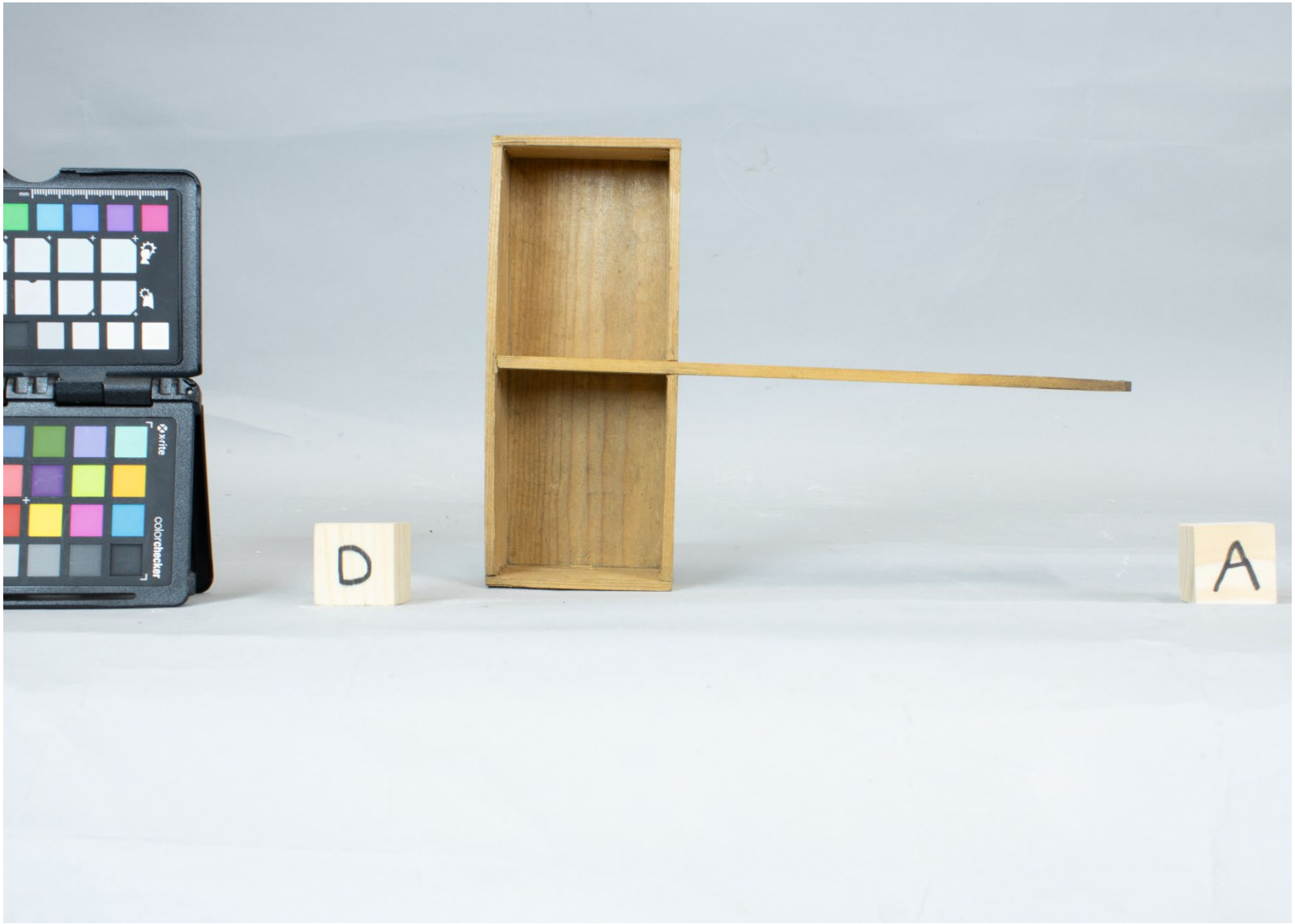

Figuur 43: Geheime lade - bovenaanzicht

Figuur 44: AB.2.3 - Lade achteraan - vooraanzicht

Figuur 45: AB.2.3 - Lade achteraan – zijaanzicht; de houtsoort van de voorzijde (links) en de andere zijdes zijn niet hetzelfde.

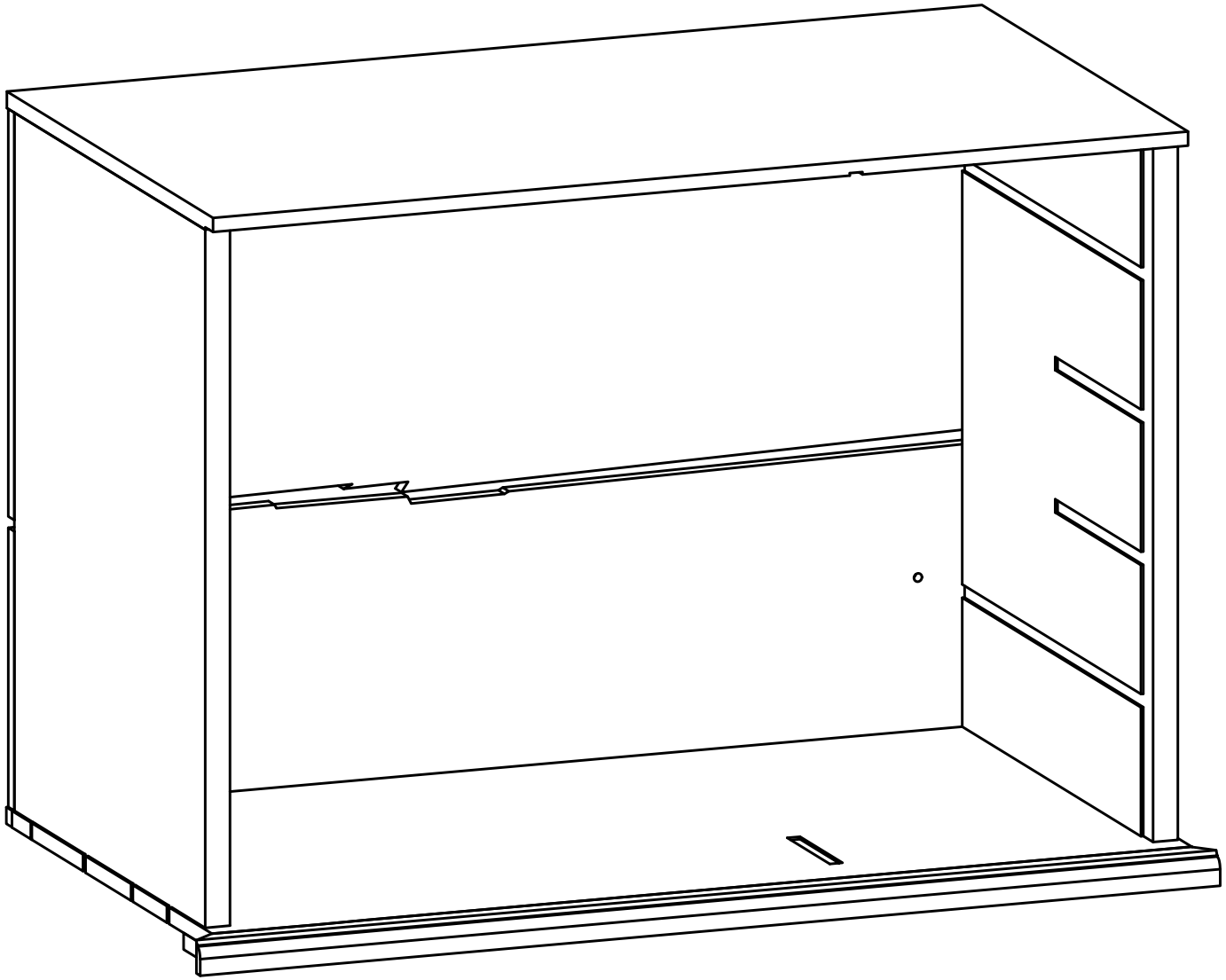

Figuur 46: Schematische voorstelling corpus kabinet

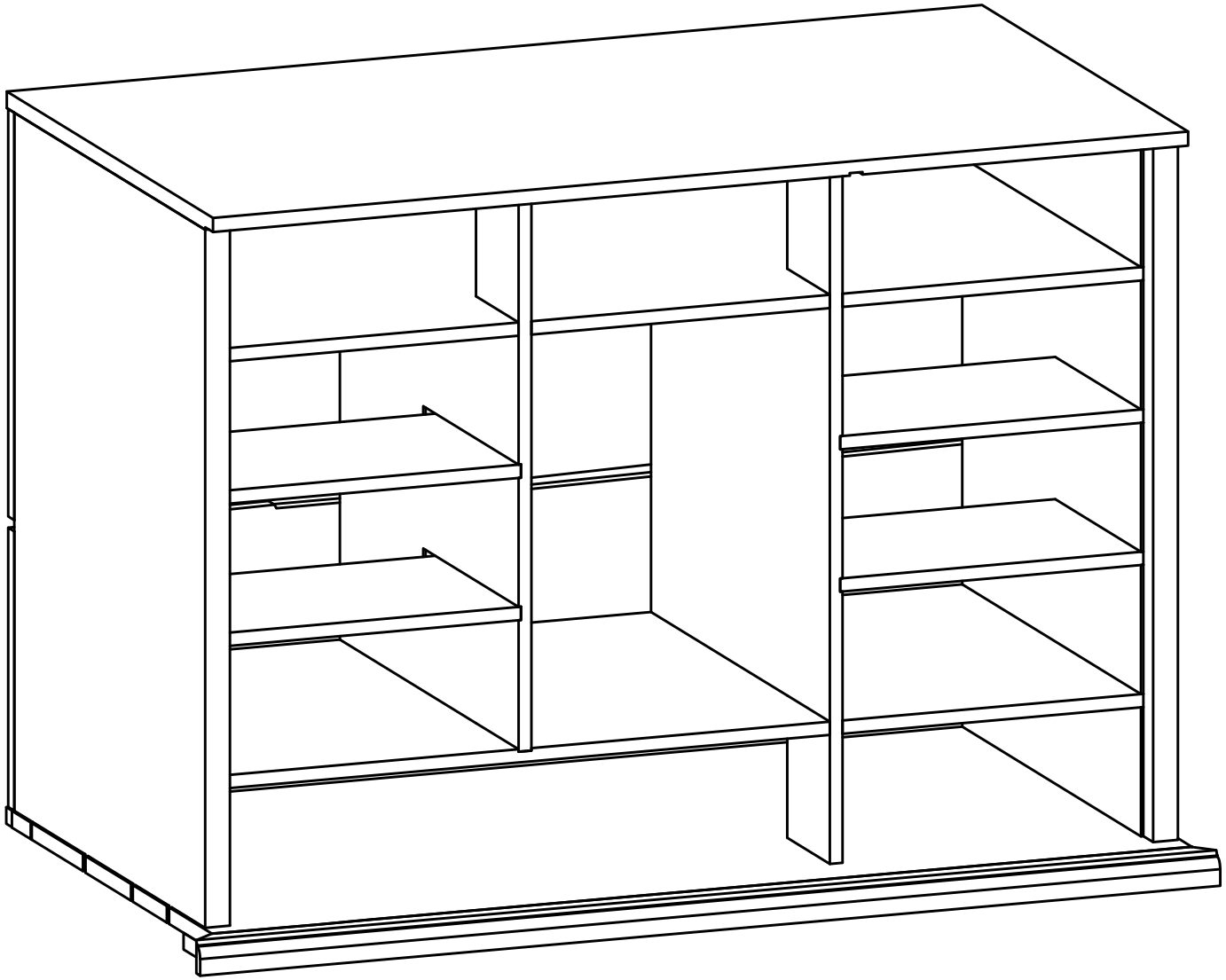

Figuur 47: Schematische voorstelling corpus kabinet, inclusief constructie voor de lades

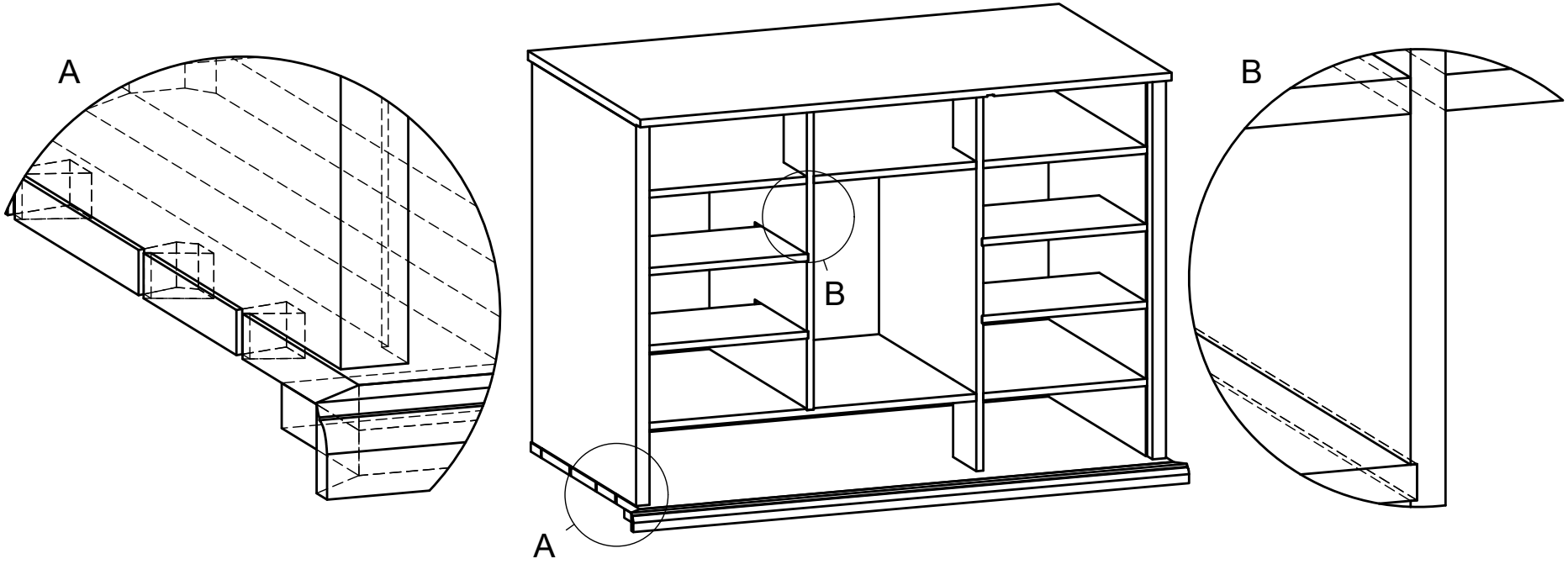

Figuur 48: Detail zwaluwstaartverbinding en constructie voor de lades

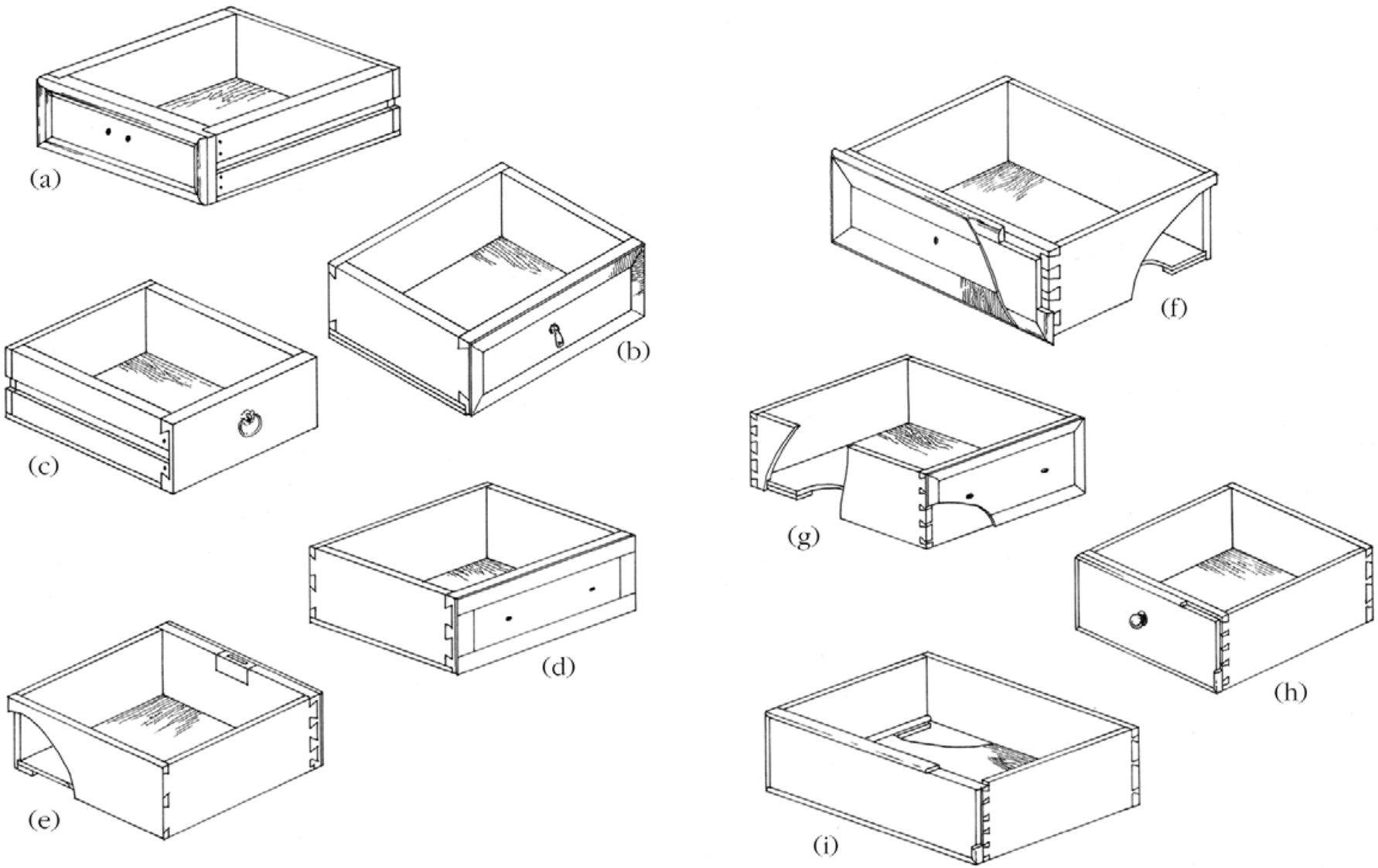

Figuur 49: Rivers en Umney, Development of dovetailed drawer construction in Conservation of Furniture, 17.

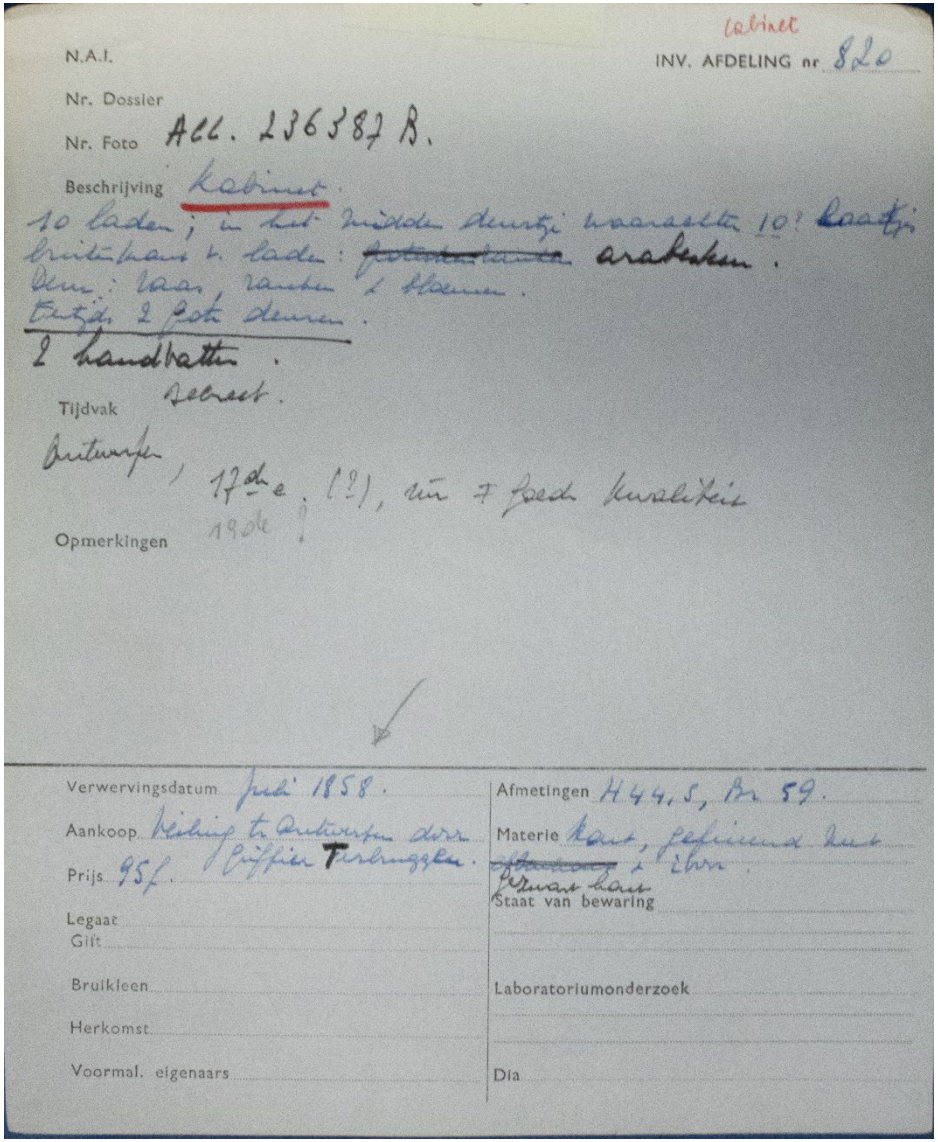

N.A.I.

Cabinet

INV. AFDELING nr 820

Nr. Dossier

Nr. Foto ACC. 236387 B.

Beschrijving Kabinet.
10 laden; in het middelste deurtje waarschijnlijk 10? kaartjes
buitenkant 4 laden: ~~[illegible]~~ arabesken.
Deur: laar, ranken & bloemen.
Eertijds 2 pots deuren.
2 handvatten.

Tijdvak Schrank.

Antwerpen, 17de e. (?), nu ≠ goede kwaliteit
19de ?

Opmerkingen

Verwervingsdatum Juli 1858.

Aankoop Veiling te Antwerpen door Cuffier Terlinden.

Prijs 95 f.

Legaat

Gift

Bruikleen

Herkomst

Voormal. eigenaars

Afmetingen H 44,5, Br 59.

Materie Hout, gefineerd met ~~[illegible]~~ & ebben.
Zwart hout

Staat van bewaring

Laboratoriumonderzoek

Dia

Figuur 50: Archiefdocument KMKG

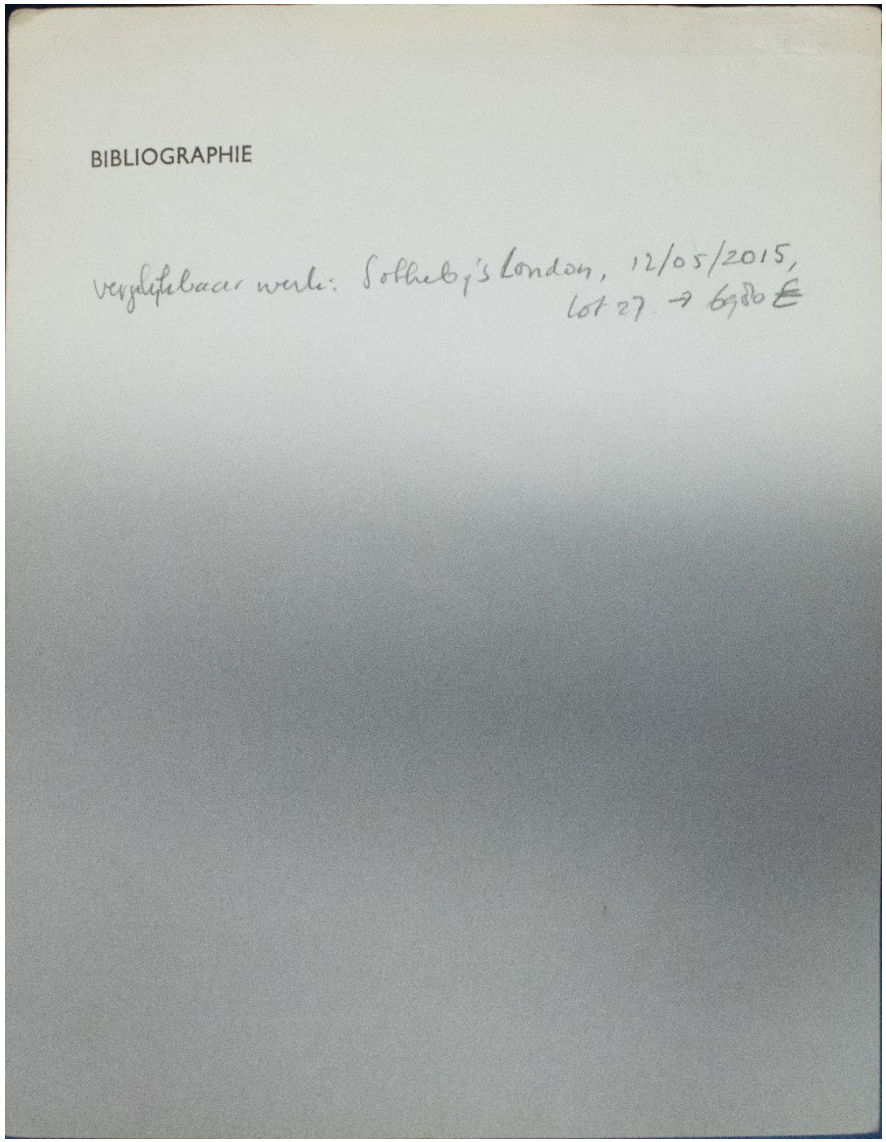

BIBLIOGRAPHIE

vergelijkbaar werk: Sotheby's London, 12/05/2015, lot 27 → 6980 €

Figuur 51: Archiefdocument KMKG

Figuur 52: Bovenzijde.3.1 - Wapenschild van Augsburg - schaal: 3 mm

Figuur 53: Bovenzijde.3.1 - Onder wapenschild staat het opschrift [EB]EN - schaal: 3 mm

Figuur 54: AB.1.3 - Detailopname waarop de groef zichtbaar is achter een stukje fineer

Figuur 55: AB.3.5 - detailopname, links is de uitsparing in de horizontale plank zichtbaar

Figuur 56: AB.3.4 - detailopname UIVFP lijmsporen

Figuur 57: AB.3.4 - Detailopname UIVFP lijmsporen

Figuur 58: AB.2.2 - Holte achter deur - detailopname UIVFP lijmsporen

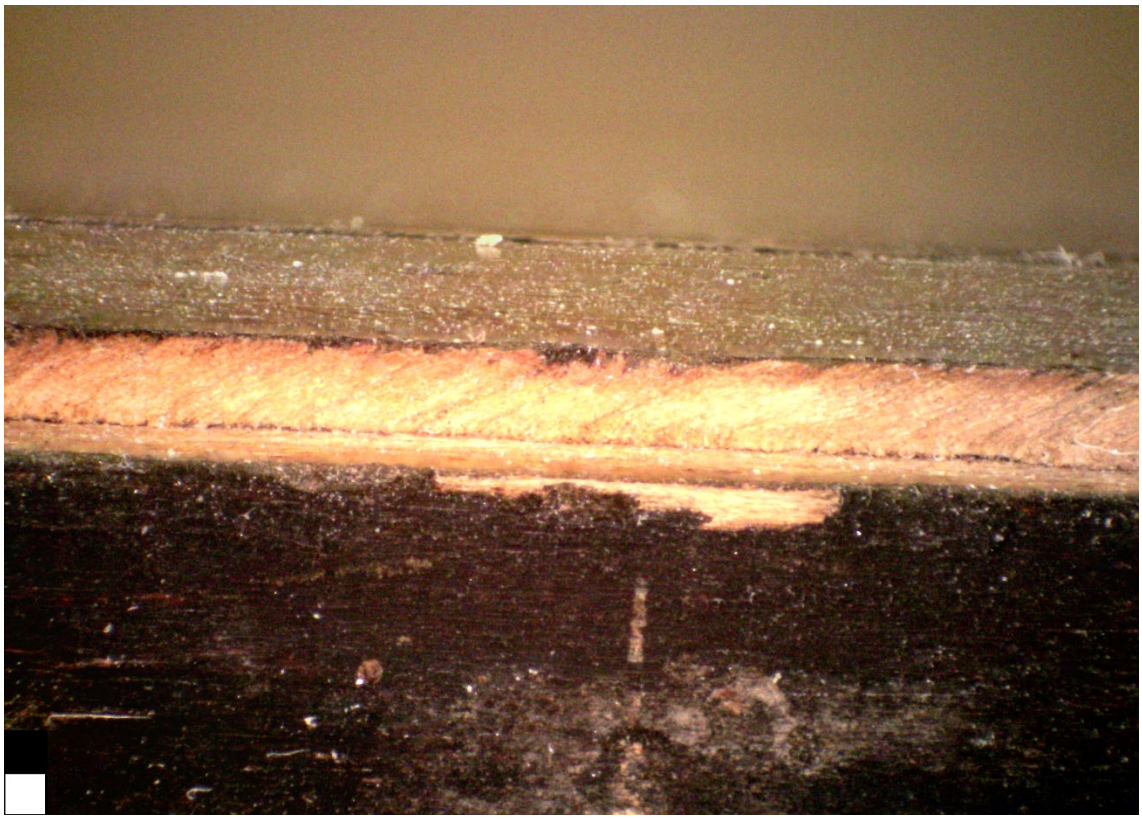

Figuur 59: CD.2.4 - detail van het fineer (circa 1,2 mm dik) op de bovenzijde - schaal: 1 mm

Figuur 60: Deur - detail van het fineer (circa 1,6 mm dik) rondom de deur - schaal: 3 mm

Figuur 61: AB.2.2 - Fineer (circa 0,6 mm dik) op de voorzijde van de lade constructie - schaal: 1 mm

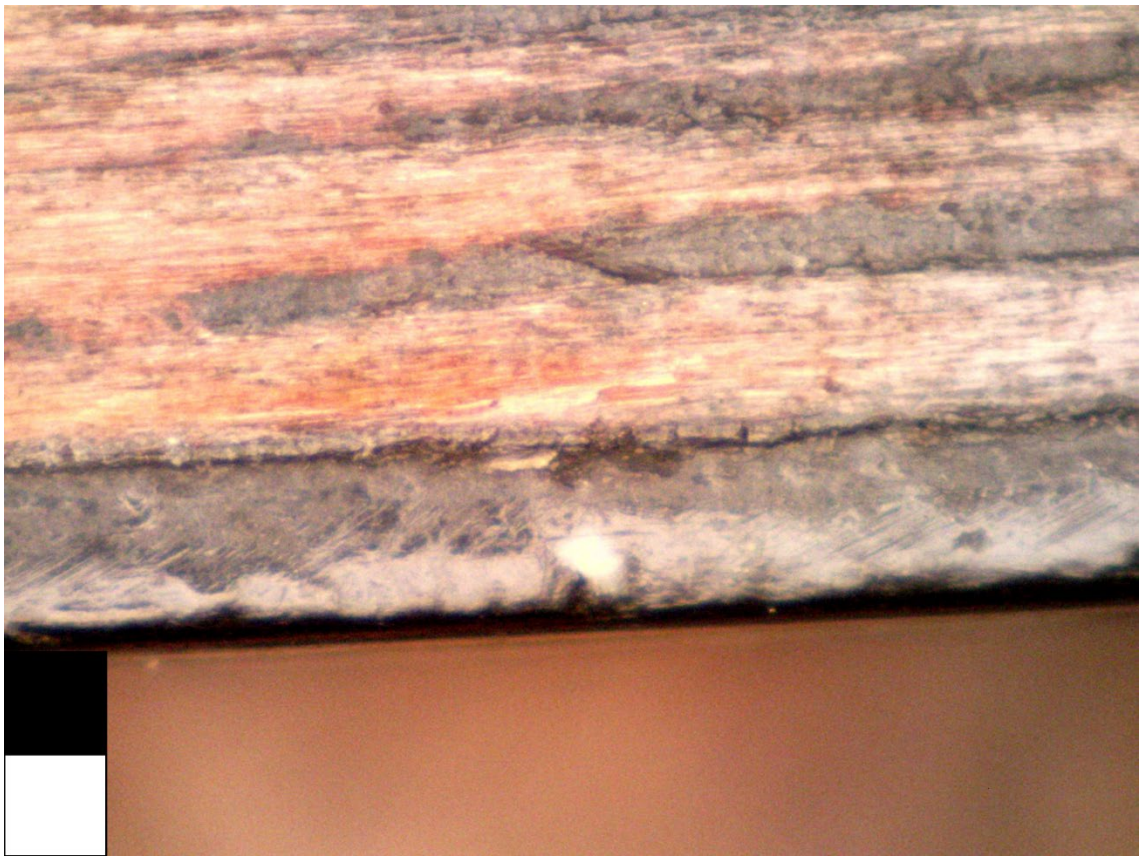

Figuur 62: AB.2.2 - Fineer (circa 0,9 mm dik) op de voorzijde van de lade constructie - schaal: 1 mm

Figuur 63: AB.3.2 - detail bovenzijde lade; opbouw voorzijde - schaal: 3 mm

Figuur 64: DA.4.1 - detailopname kops vlak bodemplaat, duidelijk contrast vroeg- en laathout - schaal: 3 mm

Figuur 65: AB.2.3 - Achterste lade - detailopname kops vlak voorzijde - schaal: 1 mm

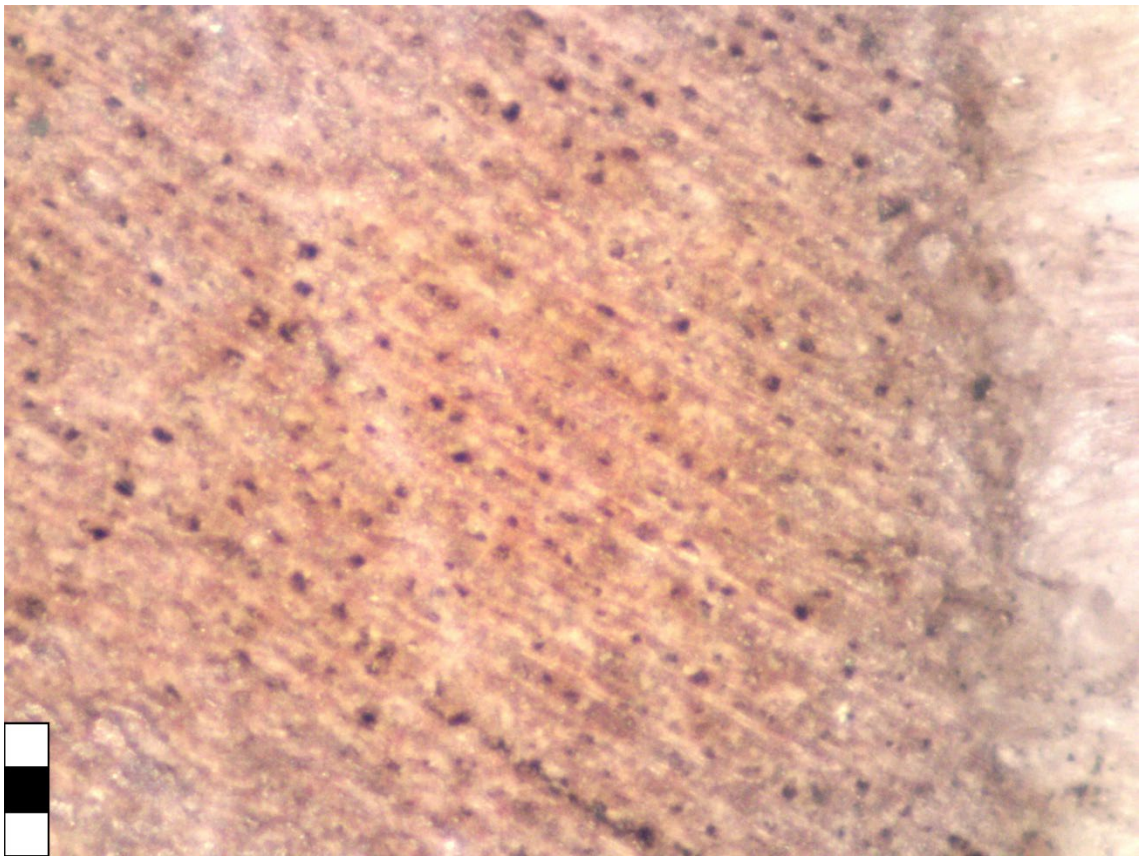

Figuur 66: AB.2.3 - Achterste lade - detailopname kops vlak voorzijde - schaal: 0,5 mm

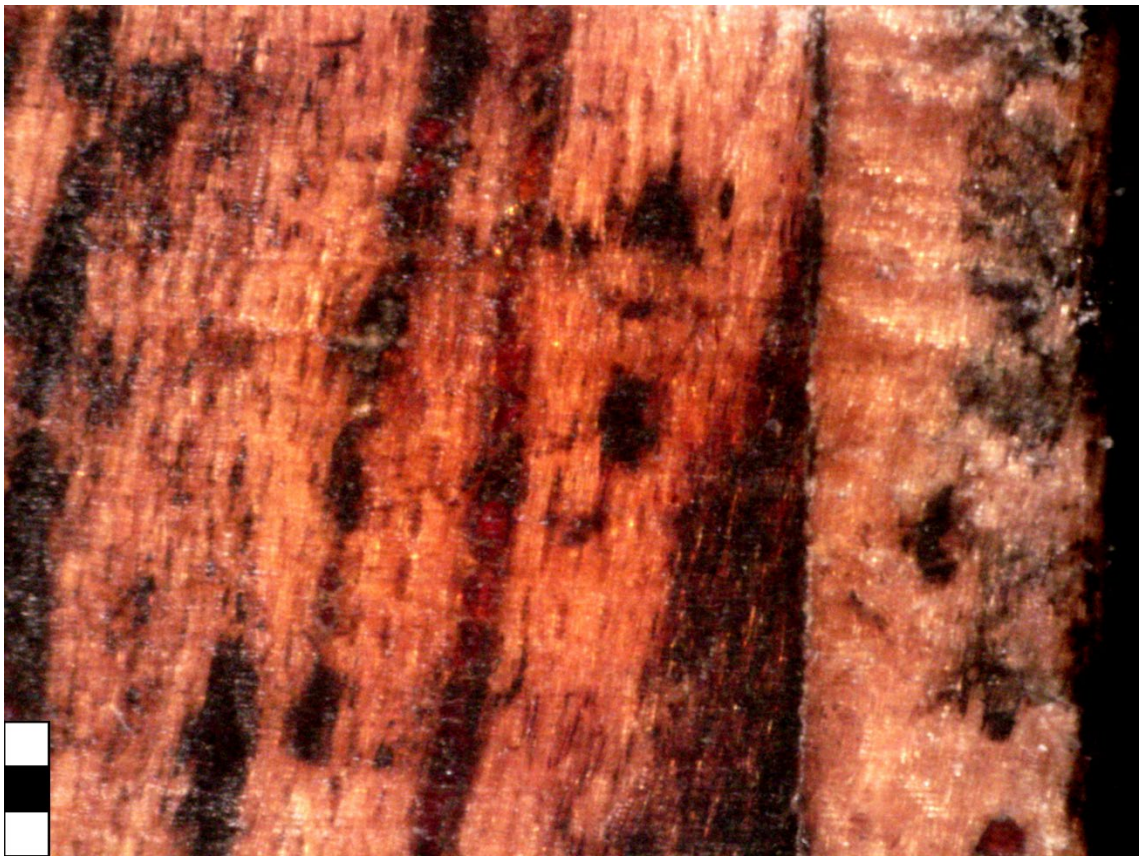

Figuur 67: AB.3.5 - detail fineer met schade aan afwerkingslaag - schaal: 0,3 mm

Figuur 68: AB.2.1 - detailopname inlegwerk - schaal: 1 mm

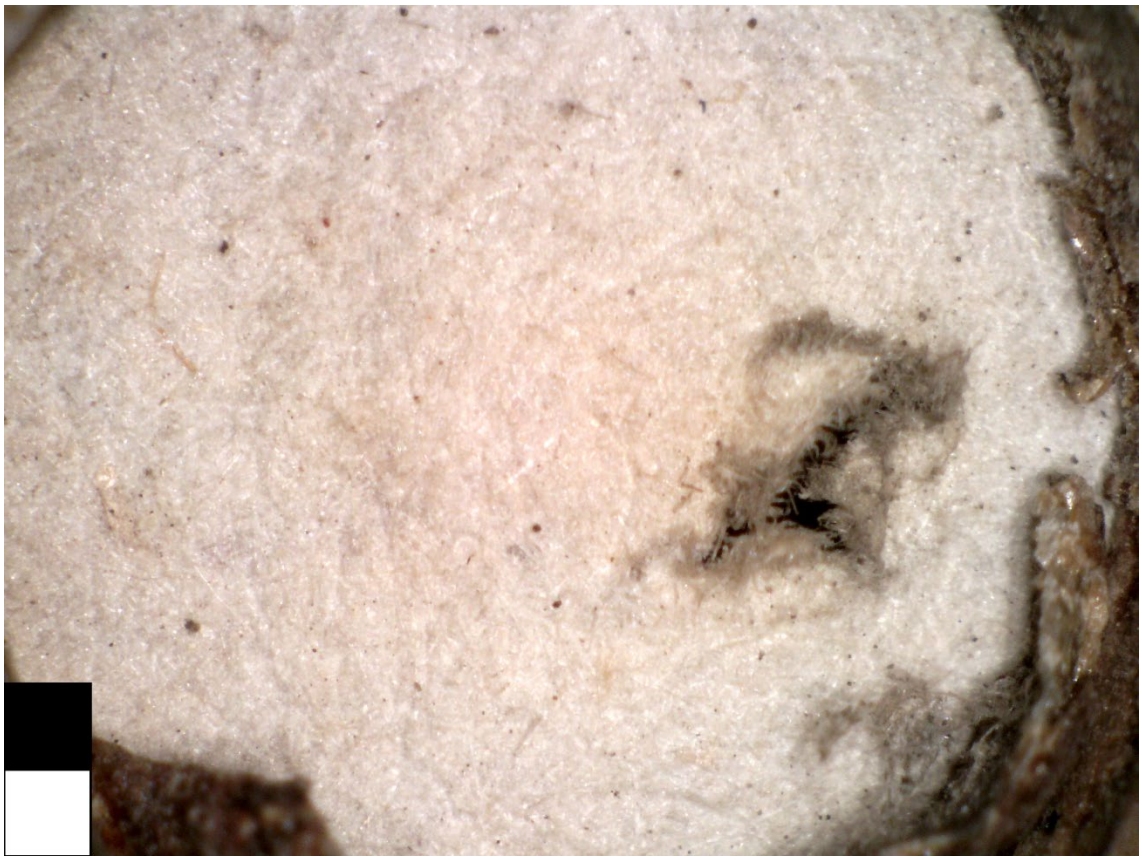

Figuur 69: Gat onderzijde lade - onderzijde papier zichtbaar - schaal: 1 mm

Figuur 70: DA.3.3 - UIVFP opname waarop minstens 2 afwerkingslagen zichtbaar zijn

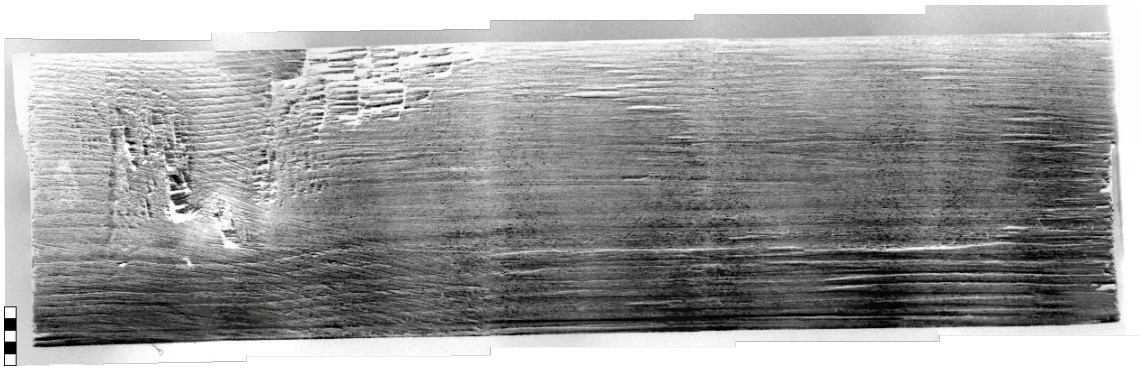

Figuur 71: Trekker geheime lade - detail in scheerlicht – schaal: 1 cm

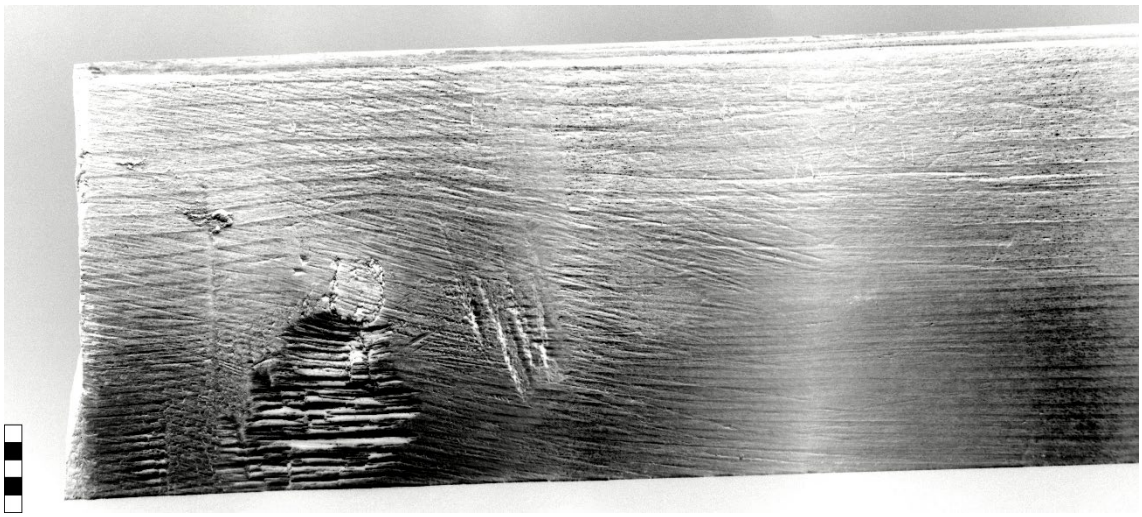

Figuur 72: Trekker geheime lade - detail in scheerlicht - schaal: 1 cm

Figuur 73: Onderste lade achter deur - achterzijde van voorzijde; werktuigsporen - schaal: 1 mm

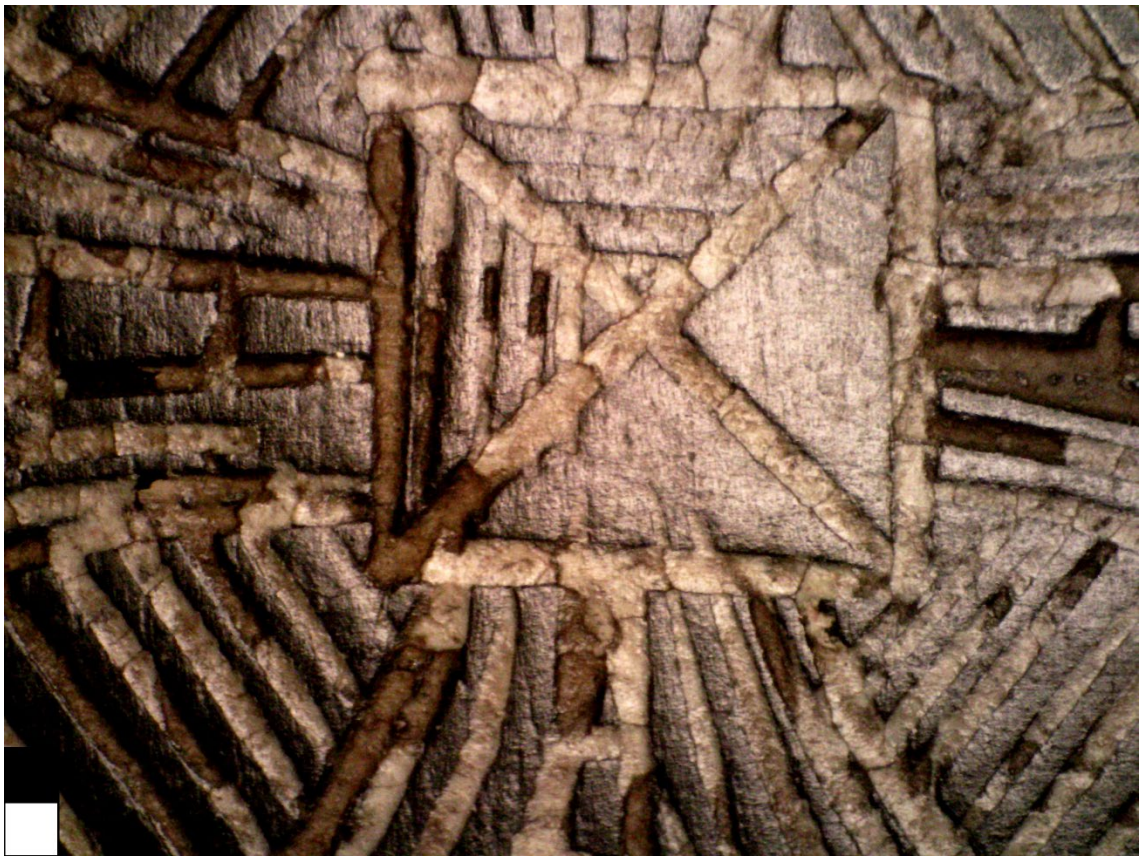

Figuur 74: AB.2.2 - detailopname motief links onderaan op deur - schaal: 1 mm

Figuur 75: CD.5.2 - detailopname spijker met vermoedelijk handgesmede kop - schaal: 1 mm

Figuur 76: CD.5.1 - detailopname spijker met vermoedelijk handgesmede kop - schaal: 1 mm

Figuur 77: CD.5.2 - detailopname draadnagel met ronde kop - schaal: 1 mm

Figuur 78: CD.5.3 - detailopname draadnagel met ronde kop - schaal: 1 mm

Figuur 79: AB2.1 - UIVFP opname lijmresten op de robbellijst

Figuur 80: Schadebeeld AB

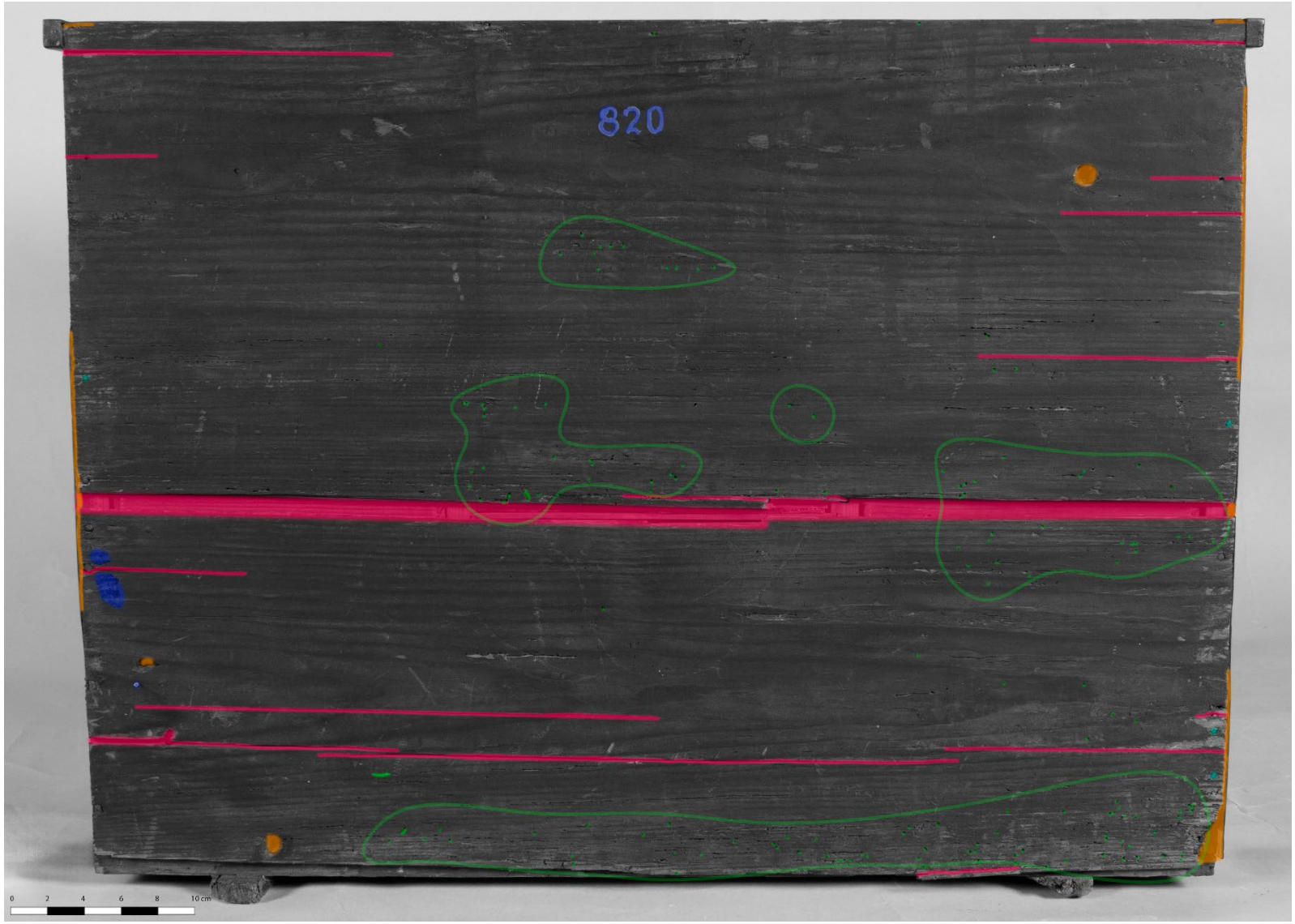

Figuur 81: Schadebeeld CD

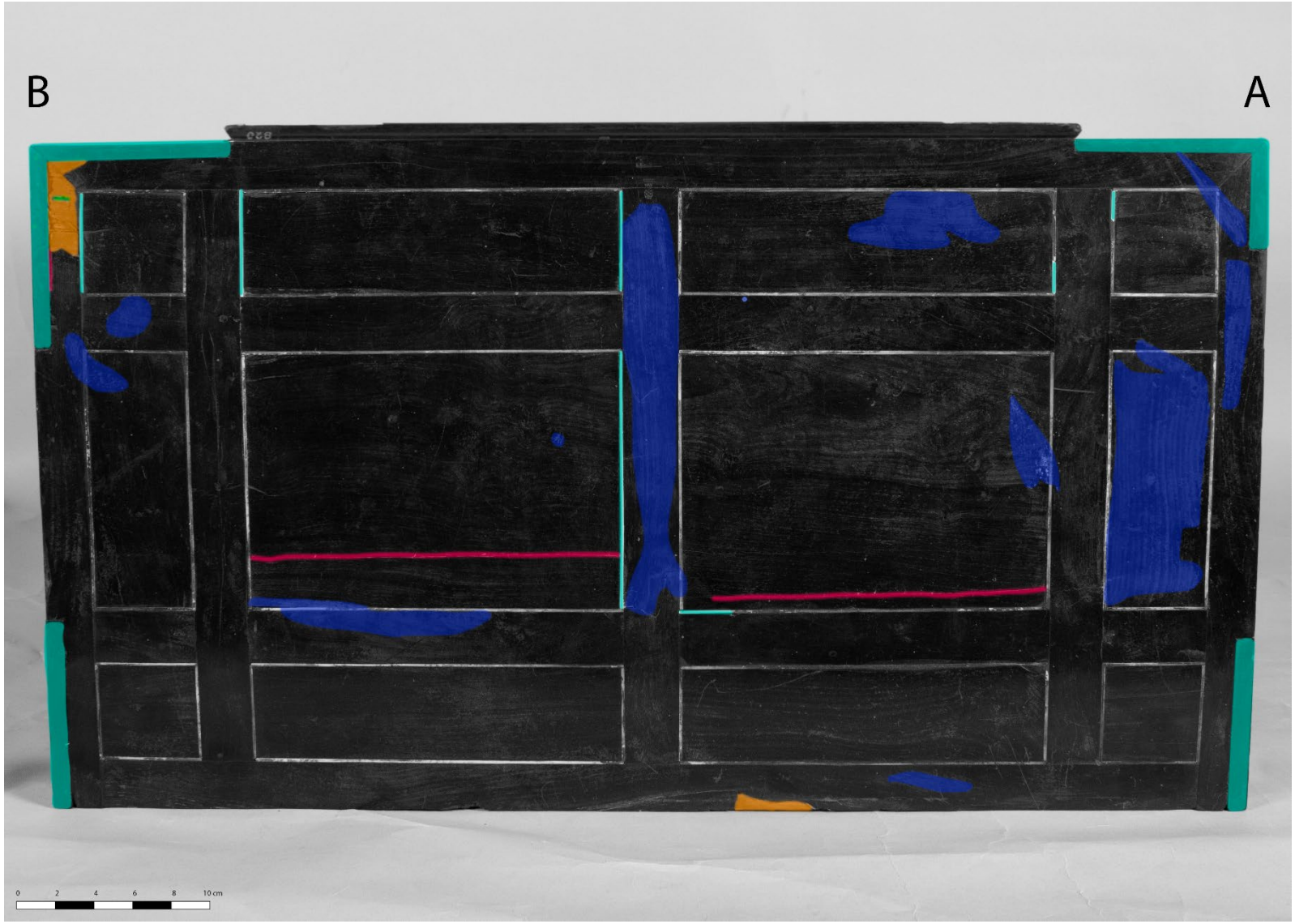

Figuur 82: Schadebeeld bovenzijde

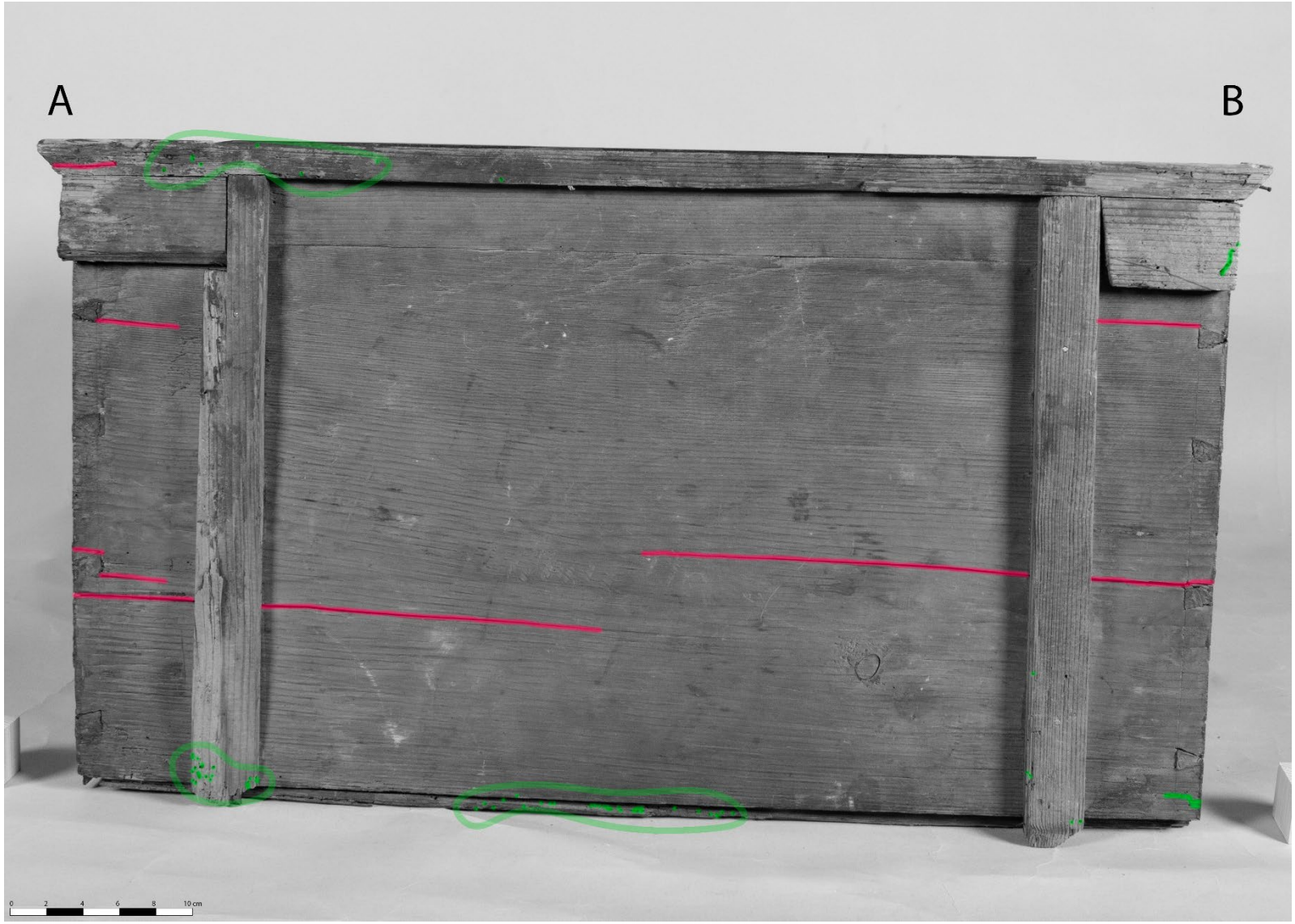

Figuur 83: Schadebeeld onderzijde

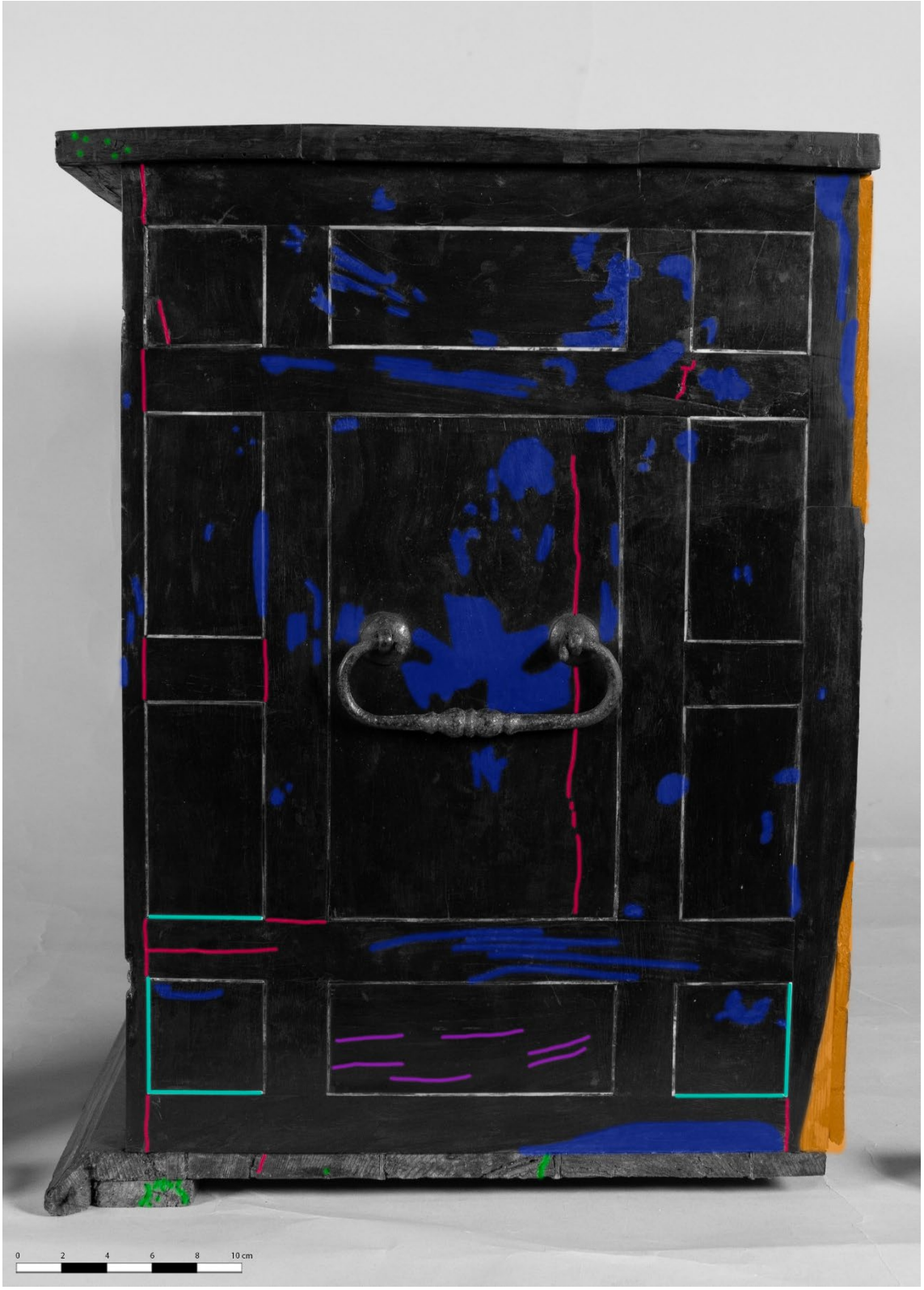

Figuur 84: Schadebeeld BC

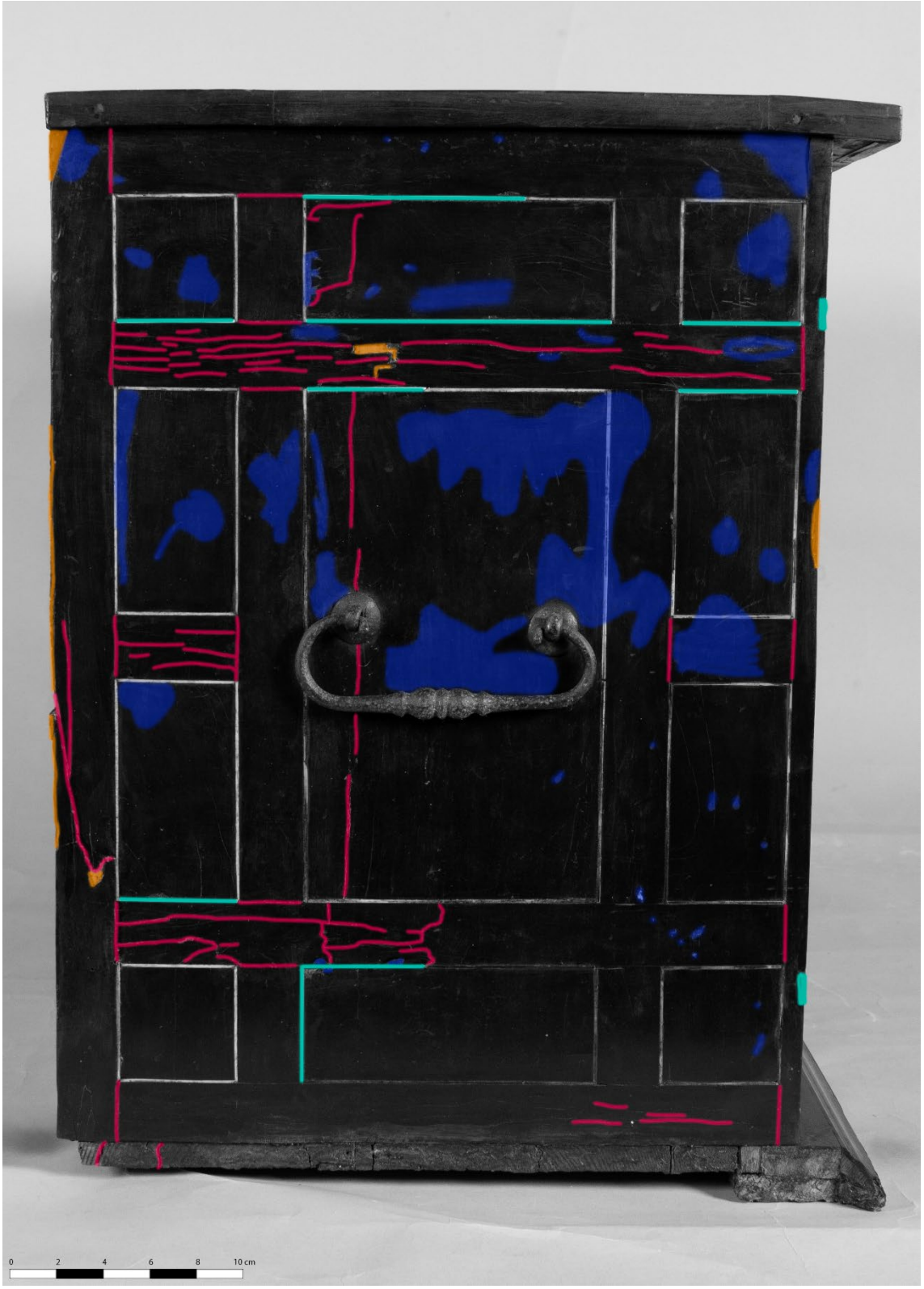

Figuur 85: Schadebeeld DA

Figuur 86: AB.1.1 - schade linksonder

Figuur 87: AB.1.3 - Schade rechtsonder

Figuur 88: AB.3.4 - schade aan robbellijst - schaal: 3 mm

Figuur 89: AB.3.3 - schade aan robbellijst

Figuur 90: AB.1.2 - schade aan inlegwerk; lade onder deur - schaal: 3 mm

Figuur 91: AB.1.3 - schade aan inlegwerk en oudere restauraties; lade links midden

Figuur 92: CD.1.4 - detail boorgat; rechtsboven - schaal: 3 mm

Figuur 93: CD1.1 - detail schade hoek

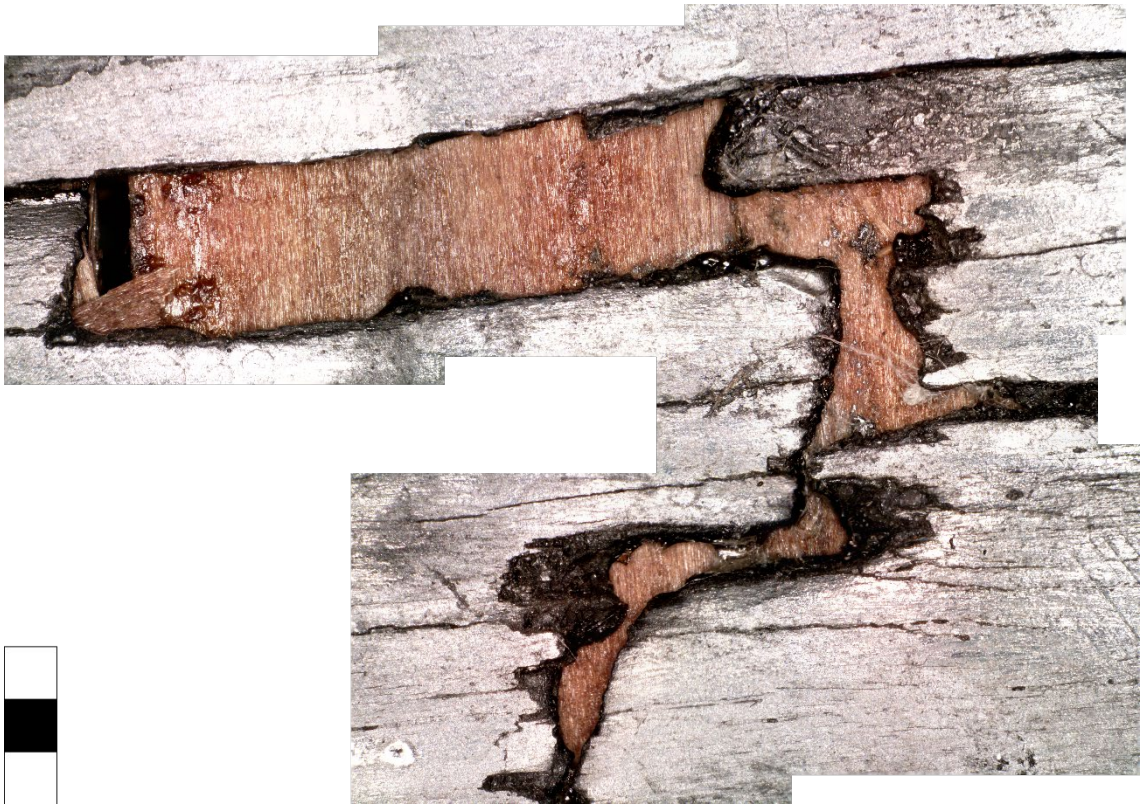

Figuur 94: DA.3.3 - detail lacune - schaal: 3 mm

Figuur 95: DA.4.2 - detail lacune

Figuur 96: DA.4.4 - detail lacune; linksboven - schaal: 3 mm

Figuur 97: DA.4.3 - detail lacune; links midden - schaal: 3 mm

Figuur 98: Bovenzijde.6.1 - schade aan fineer en blindhout, oude ingreep aan de hoek

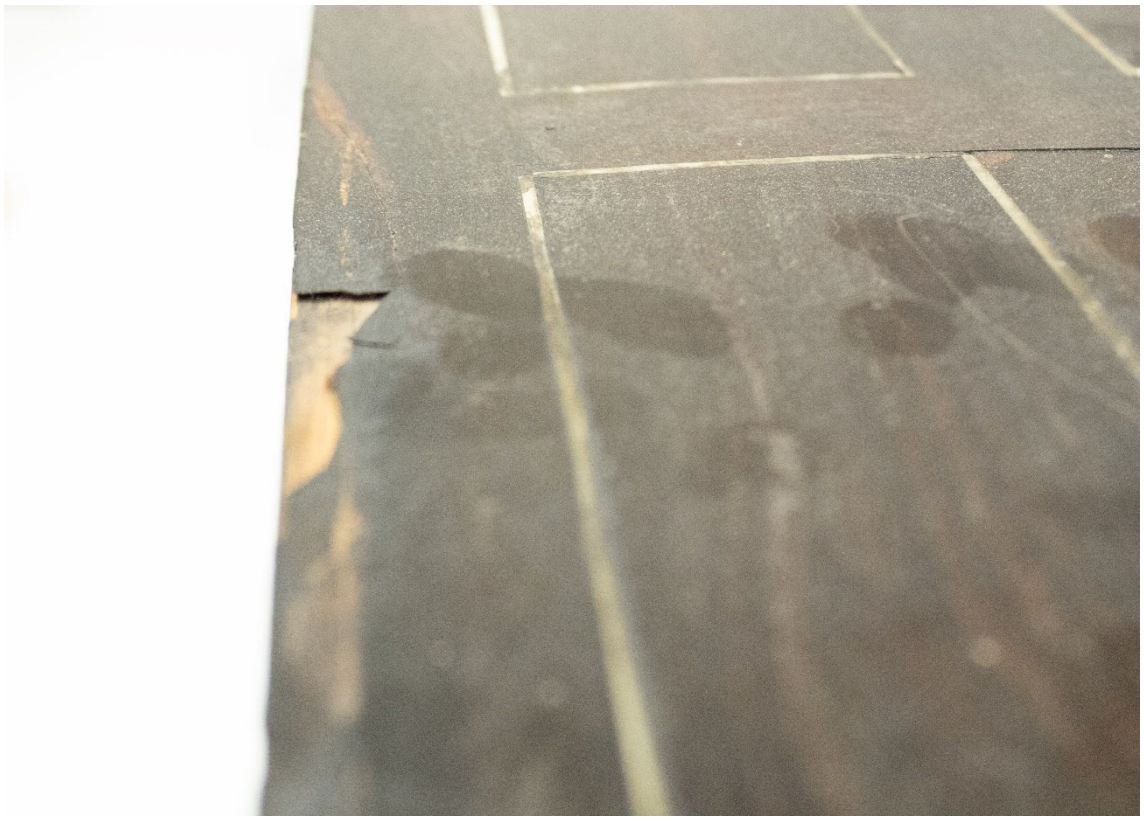

Figuur 99: Bovenzijde.3.4 - schade aan fineer

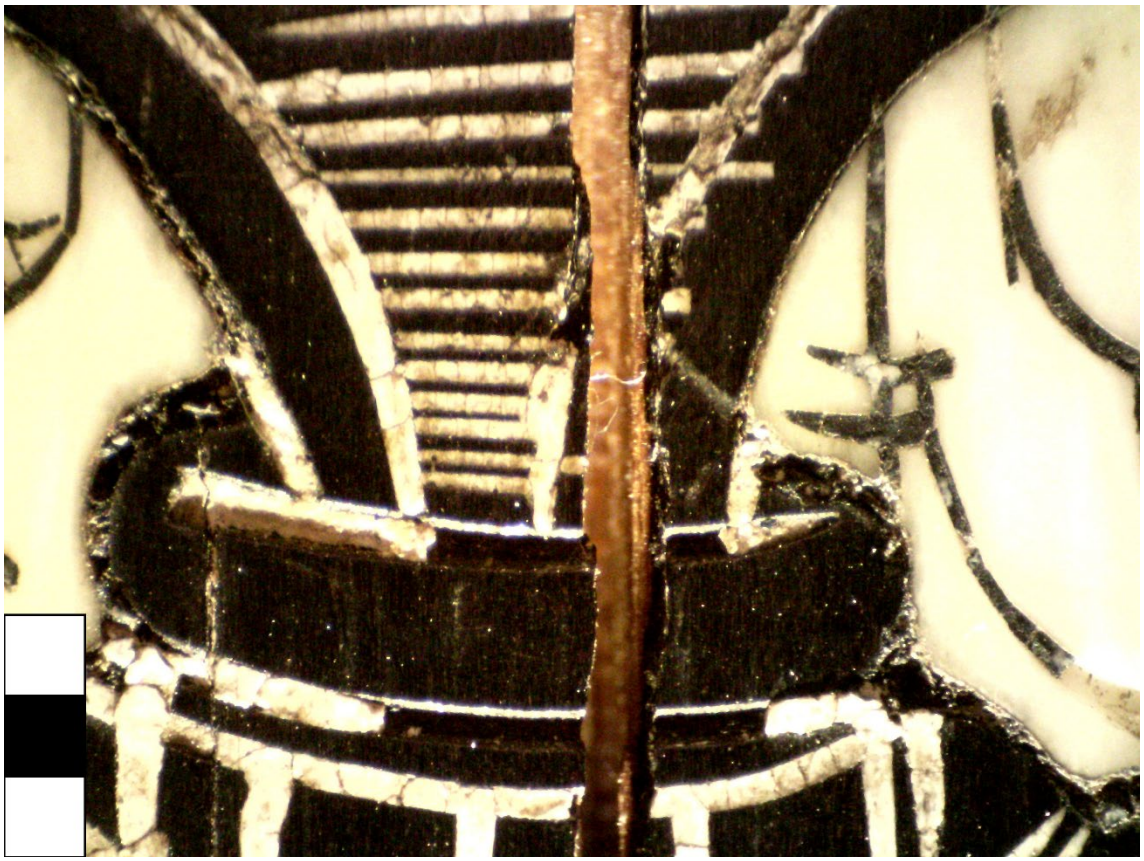

Figuur 100: AB.2.3 - detail breuk deur - schaal: 3 mm

Figuur 101: AB.1.1 - detail restauratie ingreep scharnier linkerzijde

Figuur 102: AB.3.1 - detail lacune scharnier rechterzijde

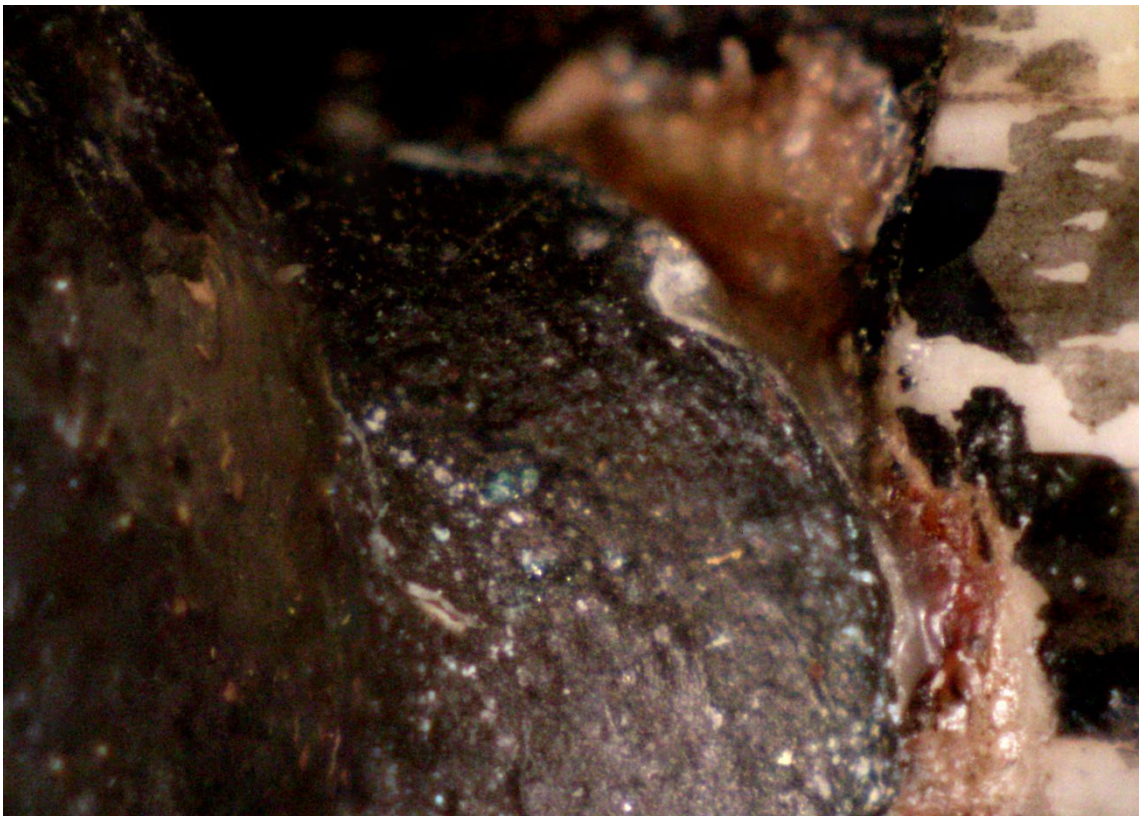

Figuur 103: AB.1.4 - detailopname van reproductie handvat

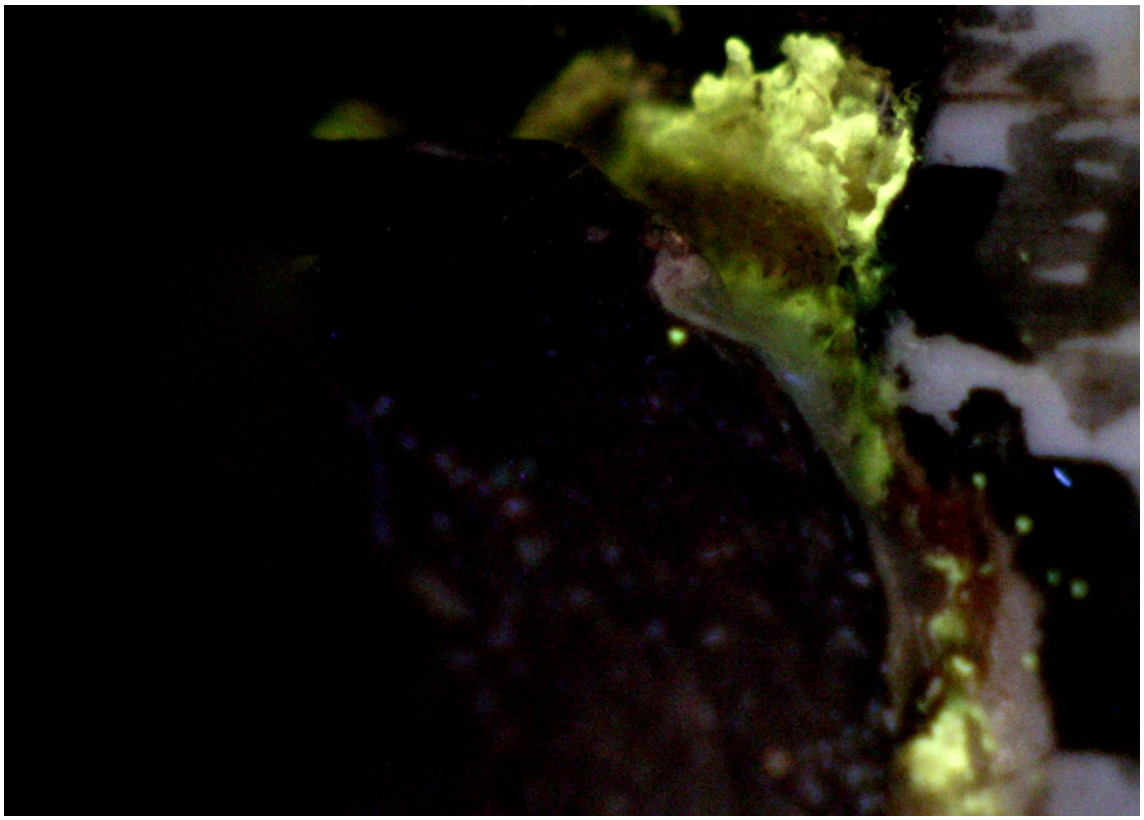

Figuur 104: AB.1.4 - detailopname UIVFP van reproductie handvat

Figuur 105: AB.3.4 - aanvulling ontbrekend handvat

Figuur 106: AB.2.3 - detailopname UIVFP van slotmechanisme waarbij aanvulling in groen fluoresceert

Figuur 107: CD.5.3 - detailopname zwart geretoucheerde nagel - schaal: 3 mm

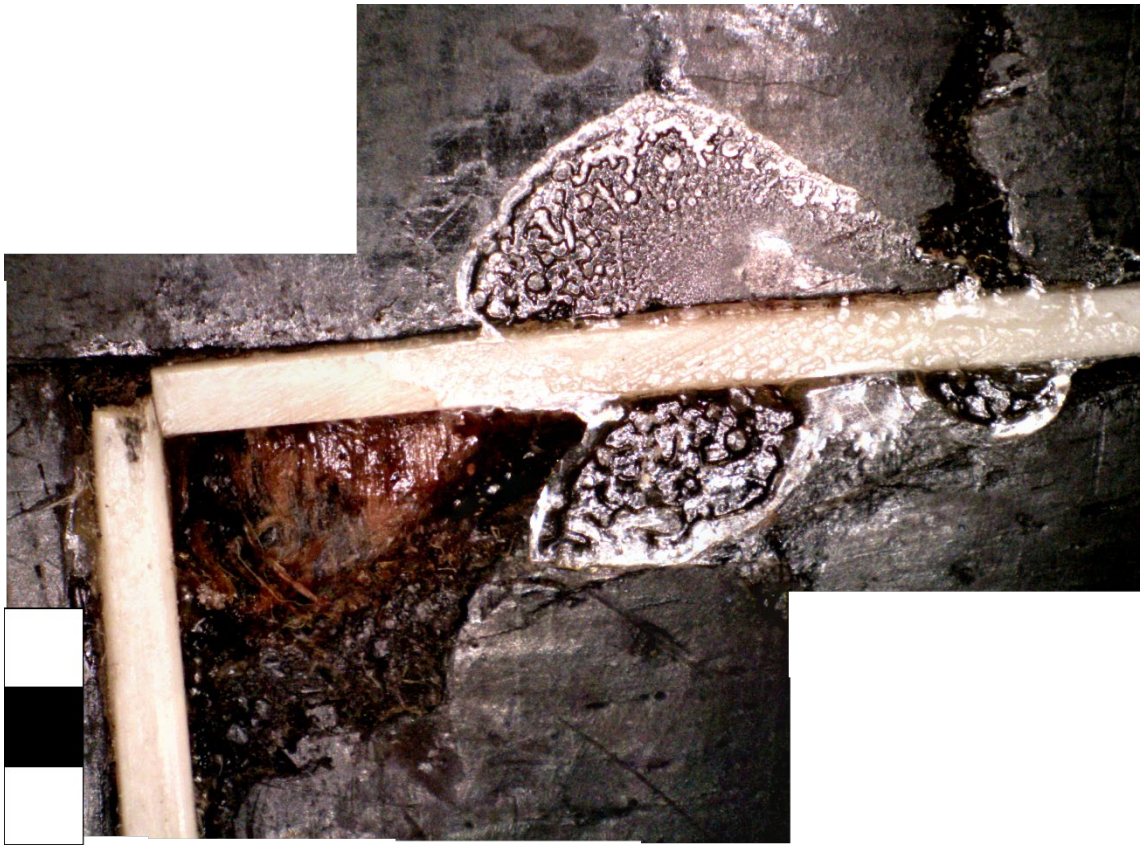

Figuur 108: DA.3.1 - detailopname bies, glanzende film waarneembaar – schaal: 3 mm

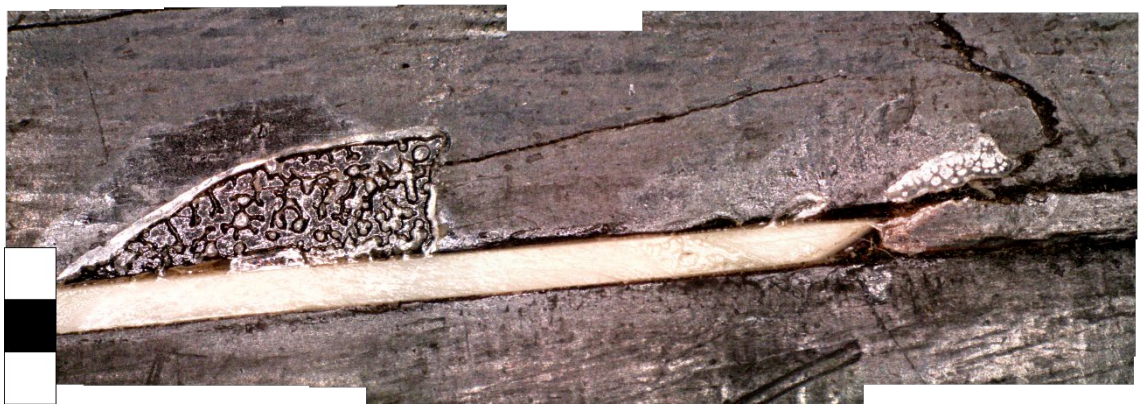

Figuur 109: DA.3.1 - detailopname bies, glanzende film waarneembaar, bies en oudere restauratie ingreep - schaal: 3 mm

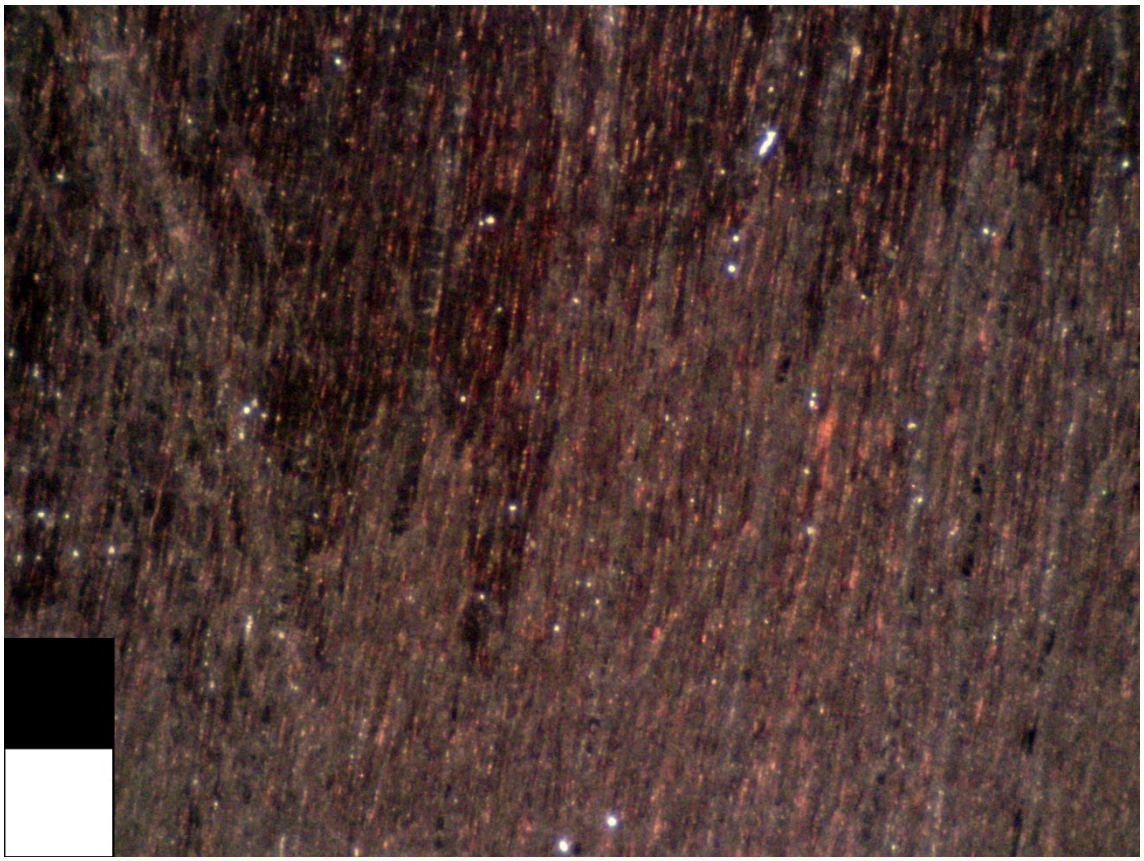

Figuur 110: AB.2.3 - detailopname schade aan vernislaag - schaal: 1 mm

Figuur 111: Meetpunten ATR-FTIR

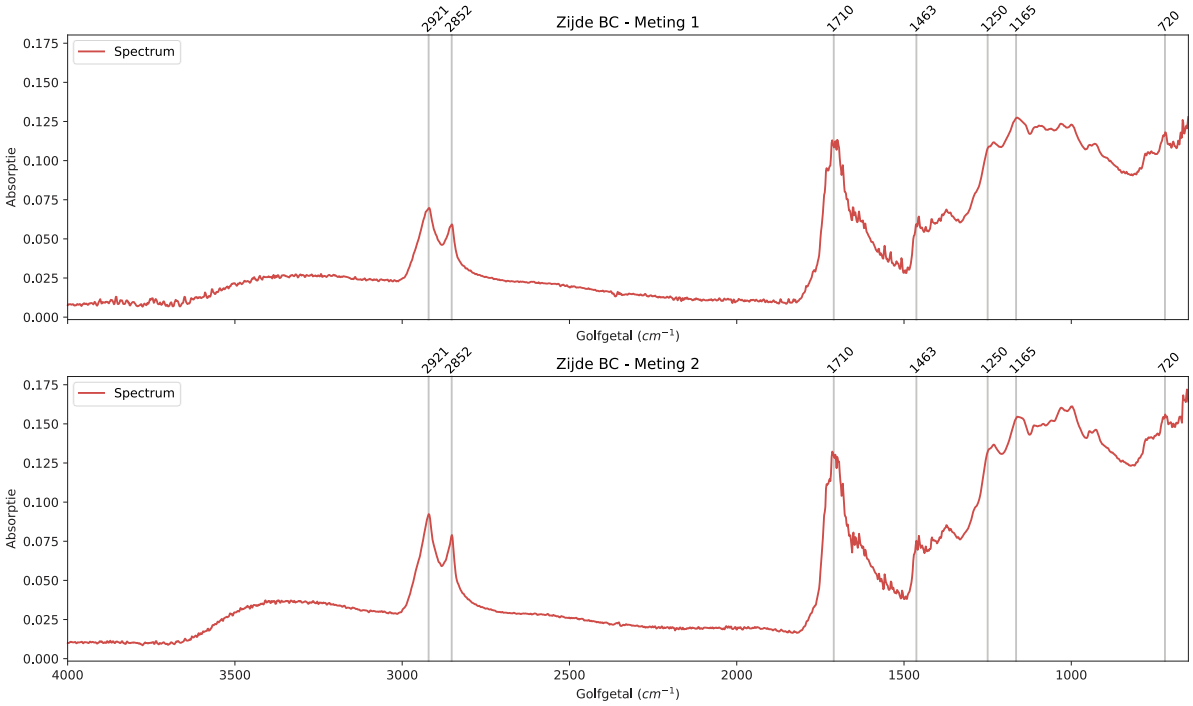

Figuur 112: Gemeten spectra ATR-FTIR

Figuur 113: Antonio de Pereda y Salgado - Still-Life with an Ebony Chest – Bron: Wikimedia